

RAPORT Z BADAŃ

STARE PODGÓRZE I JEGO REWITALIZACJA W ŚWIELE OPINII MIESZKAŃCÓW I DANYCH ZASTANYCH

Redakcja
Marcjanna Nózka

Opracowanie raportów cząstkowych

Filip Gołąb	Olga Łach
Beata Jeleń	Justyna Mańka
Karolina Jędrych	Magdalena Miller
Monika Kocop	Maria Sawicka
Kamila Książek	Andrzej Śledź

Konsultacje
Małgorzata Spasiewicz-Bulas
Magdalena Zych

Kraków 2014

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	4
1 METODOLOGIA BADAŃ	5
1.1. PRZEDMIOT I MIEJSCE BADAŃ	5
1.2. CELE I PROBLEMY BADAWCZE.....	6
1.3. METODY I TECHNIKI BADAWCZE	8
1.4. ORGANIZACJA I PRZEBIEG BADAŃ	10
2 WOKÓŁ SPRAW STAREGO PODGÓRZA I JEGO OKOLIC.	
WYNIKI BADAŃ	13
2.1. Stare Podgórze w opiniach mieszkańców Krakowa i przyjezdnych.....	13
2.2. Obszary problemowe Starego Podgórza i okolic	22
2.3. Kapitały Starego Podgórza i okolic.....	28
2.4. Oczekiwanie zmian i możliwości wdrażania rozwiązań	39
BIBLIOGRAFIA	52
ANEKS. ANALIZA SWOT	54

Instytut Socjologii
Uniwersytet Jagielloński

STOWARZYSZENIE
**PRACOWNIA
OBYWATELSKA**

rewitalizacja
w Krakowie

www.rewitalizacja.krakow.pl

Wprowadzenie

„Siła miasta tkwi nie w budowlach, choć nikt nie kwestionuje, że są ważne, lecz w stwarzanych przez nie możliwościach odnajdywania w nim pierwiastków wspólnotowych” (Dymnicka 2013: 245). To sparafrazowane przez Małgorzatę Dymnicką spostrzeżenie Tadeusza Sławka (2010) stanowi punkt wyjścia w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie o potrzebę i sens rewitalizacji. Nie ma bowiem zbyt wielu dowodów na to, że sama odnowa urbanistyczna może stanowić panaceum na wszystkie miejskie problemy i społeczne bolączki (Bell i in. 2004: 442). Stąd też zainicjowany we wrześniu 2013 roku projekt – celem którego było między innymi uzyskanie opinii mieszkańców Starego Podgórza na temat oczekiwań i możliwości jego rewitalizacji – zmierzał nie tyle do uzyskania odpowiedzi na pytanie o samą rewitalizację (jej znaczenie czy też dynamikę), ale do rozpoznania szerzej rozumianych obszarów problemowych, potrzeb i możliwości tkwiących w ludziach i ich otoczeniu. Interesujące były tak opinie na temat samego Starego Podgórza i jego okolic, jak i wzajemnych relacji, w jakich pozostają aktorzy uwikłani w sprawy tej dzielnicy, a w tym relacji mieszkańcy – urzędnicy, bowiem: „Tylko miasto widziane z perspektywy, w której chodzi o demokratyczny dezyderat inkluzji, partycypacji społecznej, transparentności i odpowiedzialności, jest zdolne dostrzec w przestrzeniach publicznych źródło swojego odrodzenia” (Dymnicka 2013: 245).

Raport zawiera wyniki badań zrealizowanych przez studentów i studentki Instytutu Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego (patrz strona tytułowa: autorzy i autorki raportów częściowych), którzy w ramach obozu naukowego – trwającego od października 2013 do czerwca 2014 roku – podjęli działania na rzecz rozpoznania problemów oraz potencjałów Starego Podgórza i jego okolic. Do raportu włączone zostały także wnioski po zrealizowanym – z udziałem seniorów – spacerze badawczym. W realizację projektu – organizacyjnie i merytorycznie – zaangażowane były Magdalena Zych z Muzeum Etnograficznego w Krakowie i Małgorzata Spasiewicz-Bulas ze Stowarzyszenia Pracownia Obywatelska w Krakowie. Badania zainspirowali i merytorycznie wspierali pracownicy Referatu ds. Rewitalizacji, Wydziału Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Krakowa. Opiekunami naukowymi i koordynatorami projektu byli prof. dr hab. Krzysztof Frysztański i dr Marcjanna Nózka z Instytutu Socjologii UJ.

I. Metodologia badań

1.1 Przedmiot i miejsce badań

Zorganizowany przez Instytut Socjologii UJ w 2013 roku obóz naukowy został poświęcony szeroko rozumianym sprawom Starego Podgórza i jego okolic (dalej zamiennie używane są określenia „Stare Podgórze” i „Dzielnica XIII”), z których pośrednio i bezpośrednio wynikać może potrzeba zmian, w tym i potrzeba rewitalizacji. Z tego punktu widzenia interesujące stały się zarówno opinie osób mieszkających, przebywających, pracujących, czy też w inny sposób związanych z Dzielnicą XIII, jak i wszelkie informacje dotyczące Starego Podgórza jako miejsca życia (codziennych aktywności), nauki, pracy i wypoczynku (rekreacji).

Stare Podgórze – Dzielnica XIII, jest czwartą co do wielkości dzielnicą Krakowa i graniczy z ośmioma innymi dzielnicami – to tutaj prowadzone były wywiady pogłębione i sondaż uliczny (patrz: punkt 1.4. Organizacja i przebieg badań). Prawobrzeżna część Krakowa, określana Podgórzem – do którego czasami jako obszaru *sui generis* odwoływali się badani¹ – to obecnie 6 dzielnic pomocniczych: od VIII do XIII. I tak, Dzielnica VIII to Dębniki, Dzielnica IX Łagiewniki - Borek Fałęcki, Dzielnica X Swoszowice, Dzielnica XI Podgórze Duchackie, Dzielnica XII Bieżanów - Prokocim, Dzielnica XIII Stare Podgórze.

Źródło: http://bip.krakow.pl/?sub_dok_id=15464 (odczyt: 09.09.2014 r.)

¹ Stąd, stosujemy w raporcie określenie Podgórze, gdy respondenci w swoich wypowiedziach wykraczają poza Dzielnicę XIII i odnoszą się także do pozostałych dzielnic pomocniczych. Dodajmy, że w zestawieniach statystycznych, czy też w raporcie o stanie miasta 2012, Dzielnica XIII czasami określana jest jako: Podgórze.

1.2 Cele i problemy badawcze

Głównym celem podjętych badań była identyfikacja potencjałów oraz obszarów problemowych na obszarze Starego Podgórza i jego okolic, a w tym uzyskanie opinii na temat oczekiwań i możliwości rewitalizacji tego obszaru. Szczegółowe cele obejmowały:

1. Identyfikację kapitałów istniejących na obszarze Starego Podgórza:

- wskazanie i opis kapitału naturalnego, organizacyjnego, ekonomicznego, kulturowego, społecznego.

2. Określenie sposobu postrzegania Starego Podgórza przez jego mieszkańców i użytkowników, a w tym określenie atrakcyjności Starego Podgórza dla jego mieszkańców, pracujących i/lub przebywających tam mieszkańców innych terenów miasta, przedsiębiorców, turystów. Zmierzano między innymi do:

- określenia zakresu wiedzy mieszkańców na temat historii Starego Podgórza i jej znaczenia dla kształtowania się identyfikacji z miejscem,
- wyznaczenia subiektywnych granic tego obszaru,
- wskazania miejsc znaczących dla podgórskiej społeczności a także przestrzeni „utraconych” oraz określenia czynników wpływających na takie ich postrzeganie.

3. Identyfikację liderów lokalnych oraz wykorzystywanych przez nich kanałów komunikacji z mieszkańcami:

- określenie sposobów rozumienia rewitalizacji przez liderów lokalnych i ekspertów,
- określenie obszarów aktywności podgórskich liderów: kto, dlaczego, w jaki sposób działa /środki, formy, metody, współpraca/, dla kogo i gdzie, od kiedy itp.,
- wskazanie kanałów komunikacyjnych, którymi liderzy lokalni nawiązują kontakt z mieszkańcami.

4. Zbadanie poziomu zaufania mieszkańców do władz miejskich:

- określenie stanu wiedzy mieszkańców na temat działań Urzędu Miasta Krakowa (UMK),
- określenie oczekiwań mieszkańców odnośnie wyżej wymienionych działań na rzecz dzielnicy i jej mieszkańców,

- zbadanie poziomu zaufania mieszkańców w stosunku do UMK jako instytucji oraz w stosunku do urzędników.

5. Identyfikację i opis obszarów problemowych:

- wskazanie na kwestie budzące zainteresowanie, będące – zdaniem mieszkańców/użytkowników podgórskich przestrzeni – przyczyną niezadowolenia, dyskomfortu, poczucia braku satysfakcji i/lub bezpieczeństwa (w sensie praktycznym, estetycznym, emocjonalnym),
- identyfikacja terenów zdegradowanych, niebezpiecznych – i zdaniem mieszkańców wymagających działań, na rzecz ich odnowienia, uczynienia bezpiecznymi,
- rozpoznanie indywidualnych problemów mieszkańców, wynikających z zamieszkiwania Starego Podgórza.

6. Identyfikację oczekiwań oraz form aktywności mieszkańców:

- rozpoznanie potrzeb mieszkańców,
- określenie stosunku podgórskiej społeczności do rewitalizacji,
- identyfikacja pomysłów mieszkańców na zmianę swojej dzielnicy,
- określenie obszarów zainteresowania i form uczestnictwa mieszkańców w lokalnych inicjatywach.

W związku z tak szeroko zdefiniowanymi celami badań poszukiwano odpowiedzi na pytania zarówno o możliwości, ograniczenia, szanse i zagrożenia wynikające z życia, bywania, pracy, użytkowania, organizowania i zarządzania tym szczególnym obszarem miasta Krakowa – jakim jest Stare Podgórze i jego okolice. Sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Kto i co stanowi kapitał Starego Podgórza?
2. Jak mieszkańcy Starego Podgórza postrzegają swoją dzielnicę?
3. Jaki jest stosunek mieszkańców do wykorzystywanej/użytkowanej przez nich przestrzeni?
4. Kim są główni aktorzy - liderzy lokalni – zaangażowani w sprawy Dzielnicy XIII?
5. Jak liderzy lokalni i eksperci rozumieją rewitalizację? Czy widzą potrzebę rewitalizacji Starego Podgórza?

6. Czy i w jaki sposób instytucje publiczne, i inne podmioty komunikują się między sobą i z mieszkańcami? Czy, gdzie i jakiej informacji poszukują mieszkańcy? Jakiego rodzaju informacja przekazywana jest mieszkańcom?
7. Na jakie obszary problemowe dotyczące Starego Podgórza wskazują jego mieszkańcy i użytkownicy?
8. Czy i jakie zmiany zdaniem mieszkańców i bywalców Dzielnicy XIII są potrzebne?
9. Jaki jest poziom zaangażowania mieszkańców w inicjatywy o charakterze lokalnym?
10. Jaki wizerunek – w opinii mieszkańców – mają władze lokalne?

1.3 Metody i techniki badawcze

W projekcie wykorzystano kilka metod badawczych: desk research, analizę dyskursu, sondaż diagnostyczny i wywiad. Dzięki temu, przeprowadzone badania pozwoliły na głębszą analizę zagadnień związanych ze Starym Podgórzem i jego okolicami oraz dały możliwość poznania opinii podgórzan na temat – oczekiwanych i prowadzonych na zamieszkiwanym przez nich terenie – działań rewitalizujących.

Pierwsza ze wskazanych wyżej metod – **desk research** – odwołuje się do wyników, które zostały uzyskane na podstawie analizy danych zebranych przez innych. Polega na gromadzeniu informacji ze źródeł takich jak Internet, prasa, dokumenty urzędowe, dane statystyczne oraz scaleniu ich w celu wyciągnięcia wniosków. Umożliwia analizę danych, które mogą być jedynymi dostępnymi dla określonych problemów badawczych. Desk research pozwala na lepsze zrozumienie kontekstu historycznego i uchwycenie zmian zachodzących w czasie. Ponadto korzystanie z danych wtórnych zwiększa wielkość próby, jej reprezentatywność i liczbę obserwacji prowadzących do szerszych wniosków. W projekcie informacje na temat Starego Podgórza pochodziły ze stron internetowych: Urzędu Miasta Krakowa, Rady Dzielnicy XIII, Biuletynu Informacji Publicznej (BIP), Policji, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Głównego Urzędu Statystycznego (GUS). Desk research posłużył do opisu poszczególnych kapitałów na Starym Podgórzu oraz problemów, z którymi borykają się jego mieszkańcy.

Druga metoda – **analiza dyskursu** – jest „zespołem technik i procedur badawczych, pozwalających poznawać i opisywać poszczególne fragmenty

rzeczywistości”, a jej „celem jest badanie dyskursów w sposób kompleksowy, całościowy, uwzględniający ścisły związek zachowań językowych, komunikacji i kontekstu społecznego” (Lisowska-Magdziarz 2006:21). Metoda ta posłużyła diagnozie kanałów komunikacyjnych wykorzystywanych przez głównych aktorów zaangażowanych w sprawy Starego Podgórza. Pozwoliła na opis kapitału społecznego/obywatelskiego mieszkańców. Metoda ta została wykorzystana do analizy: prasy (Gazeta Krakowska, Głos Podgórza), stron i forów internetowych (podgórze.pl, mojeosiedle.pl) oraz portali społecznościowych (facebook).

Sondaż diagnostyczny jako badanie wstępne umożliwił natomiast rozpoznanie tego, co przyciąga ludzi do Starego Podgórza, czy jest to ich miejsce docelowe, które przestrzenie uważają za atrakcyjne, a także zbadanie ogólnej wiedzy użytkowników na temat tego miejsca. Przeprowadzone zostały także **indywidualne wywiady ustrukturalizowane** z mieszkańcami Starego Podgórza i jeden pogłębiony wywiad indywidualny z ekspertem. Zorganizowano również **zogniskowany wywiad grupowy** z ekspertami reprezentującymi działające na terenie Dzielnicy XIII instytucje.

W celu identyfikacji i umożliwienia osobom zainteresowanym całościowego wglądu w ograniczenia i potencjały dzielnicy wykorzystana została **analiza SWOT**. Technika ta stanowi uniwersalne narzędzie służące porządkowaniu informacji na początkowym etapie analizy strategicznej i polega na posegregowaniu posiadanych informacji z uwzględnieniem czterech kategorii: mocne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia (wyniki analizy umieszczone zostały w aneksie do niniejszego raportu). Inną, zastosowaną w badaniach techniką było **mapowanie przestrzeni**. Podczas wywiadów respondenci poproszeni zostali o zaznaczenie na wydrukowanych mapach Starego Podgórza wszelkich odniesień do przestrzeni: jego granic, miejsc znaczących, obszarów niebezpiecznych, głównych tras komunikacyjnych itd. W badaniach ankietowych wykorzystano ponadto:

- Kwestionariusz/scenariusz indywidualnego wywiadu pogłębionego (IDI).
- Kwestionariusz/ scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego (FGI).
- Kwestionariusz ankiety.

W raporcie uwzględniono także wnioski ze spaceru badawczego², w którym uczestniczyły osoby z grupy animacyjnej szkoleń Warsztaty Obywatelskie 60+ - zorganizowanych przez Stowarzyszenie Pracownia Obywatelska – podczas których seniorzy i seniorki poznawali w praktyce metody partycypacji obywatelskiej. Celem przeprowadzanego spaceru były między innymi:

- zebranie opinii seniorów i seniorek o przestrzeni Starego Podgórza,
- zebranie rekomendacji dotyczących przestrzeni publicznych odpowiadających potrzebom osób starszych dla Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Podczas tworzenia scenariusza spaceru skorzystano z publikacji „Jak usłyszeć głos seniora? Praktyczny przewodnik po partycypacji obywatelskiej osób starszych”³. Metoda spaceru badawczego została uzupełniona o wspólne opracowanie wniosków ze spaceru przez uczestników i uczestniczki. Wiązało się to z charakterem grupy i działań, w ramach których odbył się spacer – uczestnicy i uczestniczki poznawali metody partycypacji i uczyli się tworzyć rekomendacje dla instytucji miejskich. Wnioski wypracowywane były przy użyciu metody kawiarenki obywatelskiej (word cafe), według opisu w wymienionej wyżej publikacji.

1.4 Organizacja i przebieg badania

Badania poprzedzone zostały pracą warsztatową, rozpoznaniem miejsca, na podstawie dostępnych informacji, dyskusją wokół spraw związanych z tą częścią miasta, spacerami po obszarze Starego Podgórza i jego okolic, w czasie których gromadzony był materiał wizualny. Identyfikowano charakterystyczne dla tego obszaru miasta przestrzenie i obiekty. Badania terenowe i analizy treści zrealizowane zostały w okresie od kwietnia 2014 do czerwca 2014 roku. Dobór respondentów do pogłębionych wywiadów indywidualnych był celowy. Badani dobrani zostali ze względu na miejsce zamieszkania (Dzielnica XIII) oraz wiek i płeć. Wśród badanych znalazły się zarówno kobiety, jak i mężczyźni należący do każdej z trzech grup wiekowych:

² Opis metody i wnioski z przeprowadzonego spaceru umieszczone w raporcie zostały opracowane przez Małgorzatę Spasiewicz-Bulas.

³ Publikacja dostępna na stronach internetowych on-line i w formacie PDF, patrz: <http://partycypacjaobywatelska.pl/seniorzy/> (odczyt: 08.09.2014 r.).

- 18-29 lat,
- 30-59 lat,
- 60 i więcej lat.

Wśród respondentów były zarówno osoby mieszkające od urodzenia na Starym Podgórzu, jak i studenci, którzy zamieszkują Dzielnice XIII od niedawna. W sumie przeprowadzono dziewięć wywiadów pogłębionych.

Sondaże zostały przeprowadzone w czterech różnych miejscach, na terenie Starego Podgórza:

- pod Koroną,
- w Parku Bednarskiego,
- na Placu Bohaterów Getta,
- w okolicy Kładki Ojca Bernatka (dalej: kładka Bernatka),

w godzinach porannych (do godziny dwunastej) oraz po południu (do godziny osiemnastej). Wśród respondentów znalazły się kobiety oraz mężczyźni w przedziałach wiekowych:

- 18 -29 lat,
- 30 – 59 lat,
- 60 i więcej lat.

Do pogłębionego wywiadu indywidualnego oraz zogniskowanego wywiadu grupowego respondenci zostali wybrani, ze względu na sposób, w jaki związani są ze Starym Podgórzem. Uczestnikami badania były osoby, które mieszkają, pracują na terenie tej dzielnicy i są czynnie zaangażowane w jej rozwój. Finalnie w zogniskowanym wywiadzie grupowym brały udział 4 osoby (dalej: Resp_1 – Resp_4) zawodowo lub/i poprzez swoją społeczną działalność związane z: systemem pomocowym (Resp_1), instytucją kulturalną (Resp_2), lokalną władzą (Resp_3) i organizacją pozarządową (Resp_4). Dodatkowo z Resp_4 przeprowadzony został pogłębiony wywiad indywidualny.

Spacer badawczy odbywał się zimą 2014 roku, w mroźny i słoneczny dzień. Całość spaceru zaplanowano na 4 godziny (w tym spotkania w pomieszczeniach, które w sumie trwały 3 godziny). W spacerze uczestniczyły osoby z grupy animacyjnej szkoleń realizowanych przez Stowarzyszenie Pracownia Obywatelska. W sumie 20 osób, które podzielono na dwie grupy. Zaplanowane zostały dwie trasy

2 Wokół spraw Starego Podgórza i jego okolic. Wyniki badań

2.1. Stare Podgórze w opiniach mieszkańców

- Miejsce, w którym zachodzą pozytywne zmiany.
- Miejsce z historią.
- Miejsce bogate w tradycje.
- Zieleń i tereny rekreacyjne.
- Kontrasty (bieda – zamożność, zagospodarowane – opuszczone, hałas – wyciszenie, odnowione – zrujnowane, tradycja – nowoczesność, bezpieczne – niebezpieczne).

Zaczynając od obszaru, na temat którego respondenci wypowiadali się w trakcie wywiadów, ustalono go pytając badanych o zaznaczenie – uznawanych przez siebie – granic Starego Podgórza na mapie. Zaznaczano różne punkty graniczne, mniej lub bardziej zbliżone do oficjalnie funkcjonującego podziału administracyjnego. Większość badanych zwracała uwagę na rozrastanie się dzielnicy na przestrzeni ostatnich lat poprzez przyłączanie kolejnych terenów będących niegdyś pobliskimi wioskami. Jako istotne punkty graniczne wskazywano: most na ulicy Nowohuckiej, brzeg Wisły, ulicy Limanowskiego, Dworcową, tory kolejowe obok Dworca Kraków Płaszów. Respondenci określając granice dzielnicy czasami odnosili się do całego – w sensie 'administracyjnym' – Podgórza zaznaczając, że należą do niego także Kozłówek, Wola Duchacka i Łagiewniki.

W trakcie indywidualnych wywiadów respondenci zapytani o główne czynniki, wpływające na decyzję o zamieszkaniu na Starym Podgórzu wymieniali raczej przyczyny niezależne od nich, takie jak: otrzymanie mieszkania, odziedziczenie go po krewnych, wcześniejsze zamieszkiwanie w tym miejscu współmałżonka.

*Mój ojciec tu mieszkał, mój dziadek tu mieszkał, mam tu mieszkanie,
więc to zdecydowało.*

Mężczyzna, 26 lat

Dla biorących udział w badaniu studentów istotniejsza była lokalizacja – punkt pomiędzy dwiema uczelniami (Uniwersytetem Ekonomicznym oraz Kampusem Uniwersytetu Jagiellońskiego na Ruczaju), a także bliska odległość od centrum i stosunkowo niski czynsz.

Większość osób, z którymi przeprowadzono wywiad, posiada rodzinę bądź znajomych zamieszkujących Stare Podgórze. Równocześnie, większość respondentów deklarowała powierzchowne kontakty z sąsiadami, albo że nie utrzymuje ich w ogóle. Zazwyczaj kontakty te mają formę krótkich rozmów podczas drogi do sklepu, pogawędki o codziennych sprawach. Jako główną przyczynę powierzchownej formy kontaktów sąsiedzkich wymieniano brak czasu, tryb życia, który zdecydowanie nie sprzyja nawiązywaniu bliższych relacji.

*Kontakty międzyludzkie? Ale z innymi mieszkańcami w moim bloku?
Żadnych nie mam. Jakże mam kontakty? Żadnych. Praca w innej
dzielnicy, powrót do domu i dziękuję, z kim się mam kontaktować?*

Mężczyzna, 55 lat

Badani nie wykluczali przeprowadzki, gdyby nadarzyła się taka okazja. Ich poczucie przywiązania do miejsca zamieszkania wiąże się głównie z codzienną rutyną. Niektórzy respondenci zauważają widoczne zmiany w przestrzeni Starego Podgórza, które również mogą stanowić ważny czynnik wpływający na postrzeganie dzielnicy jako atrakcyjnego obszaru do zamieszkania.

*(...) tutaj na Podgórzu dużo się na lepsze zmieniło, dawniej była taka
biedna dzielnica, a teraz jest inaczej.*

Kobieta, 84 lata

Jako pierwsze, ogólne **skojarzenie związane ze Starym Podgórzem** respondenci wymieniali takie miejsca i obiekty, jak: Kopiec Krakusa, stare kamienice, Koronę, Park Bednarskiego, stary kamieniołom, MOCAK, Fabrykę Schindlera. Starsi mieszkańcy, pamiętają Podgórze jeszcze z czasów II wojny światowej, i z uwagi na ten fakt, niektóre obszary, takie jak np. Płaszów, mają dla nich całkiem inne niż dla młodych, historyczne znaczenie. Tym samym, są to miejsca znaczące, przywołujące na myśl trudne wydarzenia wojenne, a w tym zagładę

społeczności żydowskiej (getto, dworzec, z którego wywożono Żydów do Auschwitz).

Pamiętam rok 1939, miałam wtedy 9 lat, wtedy ludzie uciekali z Krakowa no i między innymi moja rodzina też, ojciec już nie żył, płynęliśmy przez Wisłę, po drodze były straszne rzeczy, wspomnienia związane z bombardowaniem, uciekaliśmy i chowaliśmy się i te bomby padają, z każdej strony(...) Najgorsze było, że jak wróciliśmy do domu to było on otwarty, klucze u sąsiadów były, nic nie zginęło, ale straciliśmy wtedy duży majątek. Także dużo wspomnień, wtedy Podgórze wyglądało zupełnie inaczej.

Kobieta, 84 lata

Korona

Fragment murów getta

Kopiec Krakusa

Kino Wrzos

Powyżej umieściliśmy wybrane zdjęcia wykonane przez osoby uczestniczące w obozie badawczym, zrobione w trakcie gromadzenia materiału wizualnego do warsztatów, stanowiących integralną część prac związanych z rozpoznaniem obszaru badań i identyfikacji miejsc charakterystycznych, które w dużej mierze okazały się zbieżne z opiniami respondentów. Studenci i studentki za miejsce charakterystyczne dla Starego Podgórza uznali też nie wymienione przez respondentów kino Wrzos, które umieścili wśród innych wtopionych w pejzaż Dzielnicy XIII obiektów, a swoiście „zapomnianych” i nierzadko zniszczonych.

Wśród najbardziej rozpoznawalnych **podgórskich obyczajów** i tradycji znalazło się Święto Rękawki na Kopcu Krakusa, które wymienili prawie wszyscy respondenci, w tym także biorący udział w badaniach eksperci. Przywołując to wydarzenie zwracano uwagę na różne jego aspekty: niektórzy Rękawkę kojarzyli z wytłumaczeniem jej nazwy poprzez legendę o usypywaniu kopca z ziemi noszonej w rękawach, inni utożsamiali ją z festynem, kramami i rekonstrukcją wydarzeń historycznych, a jedna respondentka Rękawkę kojarzyła z udostępnianiem – wiernym i zwiedzającym – Kościoła św. Benedykta:

Owszem, bardzo ważne, Rękawka. Świetna tradycja, od niepamiętnych czasów. Odbywa się trzeci dzień po Wielkanocy, po Emaus, który odbywa się w drugi dzień po świętach. To się odbywa na Krzemionkach, tam jest taki Kościół św. Benedykta. Teraz głównie odbywa się to koło kopca Krakusa, wyruszają z kościoła św. Benedykta i on tylko wtedy jest otwierany. Jest to kościółek niezwykle piękny, romański, no warto go zobaczyć.

Kobieta, 84 lata

Z innych tradycji wspomniany został zwyczaj obchodzenia Nowego Roku na Kopcu Krakusa przez grupę Camelot, któremu towarzyszy składanie życzeń i wspólne śpiewanie.

Kolejną kwestią poruszoną podczas wywiadów były **codzienne aktywności** oraz trasy respondentów po Starym Podgórzu. Niewielu badanych do codziennie wykonywanych tu aktywności zalicza pracę. Wszyscy respondenci natomiast na terenie Starego Podgórza spędzają swój czas wolny np. spacerując w okolicach Kopca Krakusa, Kamieniołomu, Parku Bednarskiego, Bulwarów Wiślanych a także robiąc zakupy przy ulicach np. Kalwaryjskiej, Brodzińskiego.

Przyznam, że jest tutaj możliwość zrobienia wszystkich zakupów. Sklepy spożywcze, piekarnia, cukiernia drogeria, bank to wszystko jest zlokalizowane na Kalwaryjskiej. A aktywność jakaś inna, to jakaś rekreacja może, spacerować to nie, ja aktywniej spędzam czas, bo biegam to muszę daleko gdzieś biegać. Czasami, codziennie się nie da. Przebiegam przez kładkę i biegnę nad Wisłę na błonia albo gdzieś tam jeszcze dalej. Albo na rowerze to też czasem przejechać bulwarami.

Kobieta, 53 lata

To od tych aktywności (jak np. spacery czy zakupy) w dużej mierze uzależniona jest codzienna trasa respondentów.

Jako swoje ulubione miejsca na Starym Podgórzu respondenci najczęściej wskazywali Kopiec Krakusa, Park Bednarskiego oraz kładkę Bernatka. Podkreślali rekreacyjny charakter tych miejsc.

Lubię sobie tam nieraz posiedzieć, coś zjeść, czy wypić (o kładce Bernatka).

Mężczyzna, 26 lat

Kopiec Krakusa kojarzony był z wydarzeniami sportowymi (Bieg Trzech Kopców) lub kulturalnymi (Rękawka), które w jego okolicy się odbywają. Jako ulubione wskazywano także inne obszary Starego Podgórza, takie jak: Krzemionki, rezerwat przyrody Bonarka, Rynek Podgórski, Bagry, Koronę, Cafe Fińską, muzeum MOCAK, kawiarnię Lwowską, Łagiewniki. Niektóre z wymienionych obszarów przyciągały respondentów swoją historią, a w tym Plac Bohaterów Getta, teren byłego obozu koncentracyjnego Kraków-Płaszów, w tym kamieniołom Liban.

A na terenie dawnego kamieniołomu Liban to wiadomo, że tam pracowali podczas wojny. Lista Schindlera też tam była kręcona.

Mężczyzna, 55 lat

Mówiąc o możliwości odpoczynku na łonie natury respondenci wymieniali Park Bednarskiego, Krzemionki, Bagry lub ze względu na walory kulturalno-rozrywkowe muzeum MOCAK, Cafe Fińską, kawiarnię Lwowską, kładkę Bernatka oraz Kopiec Krakusa. Swoją **wolny czas** badani najczęściej spędzają w miejscach, które wymienili jako ulubione. Najczęściej wspomniano o Kopcu, Parku Bednarskiego, okolicach Wisły i kładki Bernatka, a także Domu Kultury Podgórze. Ten ostatni jest zdecydowanie najbardziej lubianym miejscem spędzania wolnego czasu przez seniorów, którzy chętnie korzystają z jego oferty. W wymienionych miejscach respondenci przebywają zwykle ze znajomymi (młodzi respondenci) lub w samotności. Zdaniem jednej osoby na Starym Podgórzu nie ma miejsc związanych z kulturą, gdzie można byłoby spędzić swój wolny czas.

Respondenci zapytani o **ciekawe oraz godne polecenia** turystom **teren**y wskazywali na takie miejsca, jak np. Fabryka Schindlera, MOCAK, Park

Bednarskiego, Rynek Podgórski, Rezerwat Bonarka, Płaszów, Kościół św. Józefa, Kopiec Krakusa, Kamieniołom Liban, bulwary wzdłuż Wisły, Centrum Jana Pawła II w Łagiewnikach, apteka na terenie Getta. Większość z tych miejsc jest pozytywnie oceniana, ponieważ – zdaniem badanych – zapewnia bogatą ofertę kulturalną, przyjazne, zielone otoczenie, widok na całe miasto (Kopiec Krakusa). Jak można zauważyć respondenci wskazywali swoje ulubione tereny, do których też najczęściej i najchętniej udają się na spacer.

Kamieniołom koło kościoła, getto, w Płaszowie było wielkie więzienie. Co jeszcze, Fabryka Schindlera, no i jeszcze mamy Łagiewniki, przecież centrum Jana Pawła II wybudowali, a to też Podgórze jest.

Kobieta, 84 lata

No tak jak już powiedziałam Park Bednarskiego, no na pewno wzdłuż Wisły, nie wiem ogólnie spacerowanie sobie między kamieniczkami, bardzo przyjemne, bo to są bardzo ładne kamienice i zawsze miło tamtędy spacerować.

Kobieta, 21 lat

Większość respondentów nie potrafiła wskazać miejsc, do których lepiej nie udawać się na spacer, niemniej jednak niektórzy z nich za **szczególnie nieciekawe** uznają ulicę Kalwaryjską, Zabłocie, okolice Ronda Matecznego i część Łagiewnik (poza Centrum Jana Pawła II). Na takie ich postrzeganie może mieć wpływ obecność osób bezdomnych na ulicach a także nieatrakcyjna architektura, liczba fabryk, opustoszałych budynków przemysłowych.

Ja bym wieczorami nie chodził tutaj po tej części Zabłocia, Lwowskiej, dużo nowych budynków powstało, fabryki i zakłady zostały pozamykane i tam się buduje nowe mieszkania no to wiadomo, porządkuje się teren, więcej ludzi tam przychodzi mieszkać jest bezpieczniej myślę, wcześniej taka żulia tam mieszkała.

Mężczyzna, 53 lata A⁴

⁴ Ze względu na fakt, że wywiady zostały przeprowadzone z dwoma mężczyznami w wieku 53 lat, dla ich rozróżnienia w raporcie stosujemy oznaczenie „A” i „B”.

Miejsca, w których respondenci **nie lubią** przebywać są kwestią bardzo indywidualną, żadna odpowiedź nie powtórzyła się dwa razy, ale to co je łączy, to z jednej strony obecność „podejrzanych” osób, a z drugiej strony brak atrakcyjnej zabudowy. Dwie starsze osoby zasugerowały natomiast, że – ze względu na przyzwyczajenie – trudno jest wskazać takie nielubiane miejsca.

Po prostu ja już tu za długo mieszkam, przyzwyczałam się do tego.

Kobieta, 73 lata

Wspomniane **nielubiane miejsca** to:

- okolice Kabla (*Tam nic nie ma. mężczyzna, 26 lat*),
- Rondo Matecznego ([...] *tam jest już duży ruch, jest tak bardziej nowoczesne, jestem jednak fanką takich kamieniczek*, kobieta, 21 lat),
- okolice kładki Bernatka i Placu Bohaterów Getta (*Tam może gdzie ludzi dużo takich pijanych chodzi, to na pewno jest na Kazimierzu, ale też tutaj po naszej stronie już pootwierane są różne knajpy gdzie turyści np. z Anglii się też pojawiają. [...] Przy kładce Bernatka, po naszej stronie. Dużo też jest na Placu Bohaterów Getta*, mężczyzna, 55 lat),
- okolice Cafe Fińskiej (*Tak, to jest ta knajpa tutaj, tam dalej za rogiem w lewo, nawet nie pamiętam jak się nazywa, speluna okropna. Nie lubię wieczorami wracać do domu, bo wracają również z imprez kibole, brewerię robią i ekscesy*, Mężczyzna 53 lata B),
- Rybitwy (*To jest takie miejsce szemrane trochę*, mężczyzna, 26 lat).

Powody niechęci – czy też nielubienia danych miejsc – są zatem różne i zależne od indywidualnych doświadczeń oraz preferencji – niektórym przeszkadza hałas i tłok, innym brak poczucia bezpieczeństwa. Część osób jako nielubianą wskazuje okolicę pustą lub zbyt nowoczesną.

Niemąły problem sprawiło respondentom wskazanie **miejsz znaczących** dla podgórskiej społeczności, niektórzy w ogóle nie potrafili ich wymienić. Wśród wspomnianych miejsc można wyróżnić kilka kategorii:

- **Miejsca znaczące ze względu na historię** – najczęściej wymieniany był Plac Bohaterów Getta jako symboliczne miejsce przypominające o istnieniu krakowskiego getta i jako cel zagranicznych wycieczek.

Teraz tak odnowili, wycieczki tam jeżdżą. To ważne historyczne miejsce dla Krakowa, teraz tam muzeum zrobione jest, ławeczki są, no przyjeżdżają turyści z całego świata.

Kobieta, 84 lata

Wspomniany był także dworzec Kraków-Płaszów jako miejsce związane z historią krakowskich Żydów, a także Plac Niepodległości.

Tam chyba stały jakieś koszary czy jakiś oddział austriackiej armii został rozbrojony tam. W dodatku jakieś uroczystości się odbywają tam, jest tablica pamiątkowa, ze względu na historię na pewno tam.

Mężczyzna, 53 lata A

- **Miejsca ważne dla codziennego funkcjonowania** – jako znaczący został wskazany Urząd Miasta przy ulicy Wielickiej.

To dla każdego jest ważne miejsce, bo, podejrzewam, że dużo ludzi tam załatwia sprawy.

Mężczyzna, 55 lat,

Istotne okazały się również takie instytucje jak szkoła, straż pożarna oraz Korona, która jest punktem przesiadkowym dla wielu osób, a także centrum handlowe Bonarka będące miejscem zakupów i spędzania wolnego czasu.

- **Miejsca znaczące ze względu na religię** – respondenci wymieniali przede wszystkim parafie jako ośrodki ważne dla osób wierzących zarówno pod względem religijnym, jak i społecznym. Jednym z ważniejszych punktów był Kościół św. Józefa.
- **Miejsca znaczące ze względu na wartość kulturową** – wspomniane zostało Muzeum Sztuki Współczesnej MOCAR oraz klub Fabryka, uznany przez jednego z badanych jako (...) *jeden z najlepszych w Krakowie* (Mężczyzna, 53 lata B).

Szczególnym rodzajem miejsc, o które zapytano respondentów były tak zwane **miejsca utracone**. Okazał się być nimi przede wszystkim Rynek Podgórski ze względu na zmianę jego pierwotnego charakteru.

Rynek podgórski, mam wrażenie, że kiedyś to było ważniejsze miejsce jakiś spotkań i tak dalej, nie wiem, czy tam nie było kiedyś targu. Mój ojciec opowiadał, że to było dość istotne miejsce, nawet za jego czasów.

Mężczyzna, 26 lat

Z podobnej przyczyny jako miejsce utracone zidentyfikowane zostały: Zabłocie (jako była dzielnica przemysłowa), dworzec Kraków-Płaszów, który kiedyś był istotnym węzłem komunikacyjnym i punktem przesiadkowym oraz stary podgórski cmentarz, który utracił znaczenie wraz z wybudowaniem nowego cmentarza.

Ocena bezpieczeństwa Podgórze przez respondentów jest niejednoznaczna i w dużej mierze zależna od miejsca zamieszkania. Większość osób zwraca uwagę na istnienie obszarów niebezpiecznych, takich jak blokowiska (szczególnie w rejonie Bieżanowa, Kozłówka i Kurdwanowa). Jeden z respondentów podaje przykład przejścia podziemnego pod linią PKP między Kozłówkiem a Bagrami jako miejsca szczególnie niebezpiecznego, odizolowanego od reszty, osiedla. Na terenie Starego Podgórze jako niebezpieczne wskazane zostały okolice ulic Kalwaryjskiej i Limanowskiego, jeden respondent dodał, że aktualnie widywane są tam – podnoszące poczucie bezpieczeństwa – wzmożone patrole policji. Strach budzi także rejon ulicy Lwowskiej ze względu na działające w jej okolicach lokale, których klienci zostali uznani za „nieprzyjemnych” i „agresywnych”. Niektórzy respondenci zwracali uwagę na spadek poziomu bezpieczeństwa po zmroku, ze względu na puste ulice i „podejrzanych ludzi”.

Z kolei **miejscami najbardziej bezpiecznymi** – w opinii badanych – są przede wszystkim te, w których przebywało dużo ludzi, a także były dobrze oświetlone i patrolowane przez służby mundurowe. Do tych miejsc zaliczono: Rondo Matecznego, Plac Bohaterów Getta, skrzyżowanie koło Korony, Rynek Podgórski, Centrum Handlowe Bonarka. Jako miejsca bezpieczne uznano także parafialny kościół, Łagiewniki i Centrum Jana Pawła II.

Podgórze jest miejscem, gdzie zasadniczo mieszka się dobrze – respondenci podkreślali bliskość centrum oraz punktów usługowych.

Jestem zadowolona, jest to dzielnica, do której się przyzwyczaiłam, nie przeprowadziłabym się, jest mi tu dobrze, blisko do centrum, blisko do rzeczy, które mi są potrzebne do życia codziennego czyli sklepów.

Kobieta, 73 lata

Nieprzyjaznym do zamieszkania obszarem Podgórza okazał się być Kozłówek ze względu na blokowiska oraz niski poziom bezpieczeństwa.

2.2. Obszary problemowe Starego Podgórza i okolic

- Brak szczegółowych danych na temat dzielnicy.
- Kwestie mieszkaniowe (stan budynków i mieszkań, koszty utrzymania, eksmisje).
- Kakofonia reklam w przestrzeni ulic – chaos informacyjny i wątpliwa estetyka.
- Brak inwestorów ze strony małych i średnich przedsiębiorstw – zamykanie punktów usługowych /opinia mieszkańców/.
- Zaniedbania w urządzeniu przestrzeni – brak koszy na śmieci, ławek, zaniedbane tereny zielone.
- Niedostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Poszukując obszarów aktualnie lub potencjalnie problemowych na Starym Podgórzu, sięgnięto po analizę dokumentów, z której wynika, że zasadniczo brakuje danych dotyczących jedynie Dzielnicy XIII, dlatego w raporcie posłużono się informacjami odnoszącymi się do całego miasta Krakowa. Analiza dokumentów strategicznych dała ogólny obraz planów rewitalizacyjnych oraz pozwoliła – na tej podstawie – wskazać kilka kwestii wymagających szczególnej uwagi:

1) Zagospodarowanie przestrzenne.

Coraz więcej przestrzeni miejskiej objęte jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Plany zagospodarowania przestrzennego Starego Podgórza dotyczą przede wszystkim przestrzeni publicznej. Głównym celem rewitalizacji jest wzmocnienie pozycji Rynku Podgórskiego, uspołecznienie tej części dzielnicy, tak by mogła służyć jako podstawowa przestrzeń publiczna. Nowa zabudowa wymaga jednak nie tylko odświeżenia części użytkowej i wizualnej ale także głębokiej modernizacji systemu kanalizacji oraz rozbudowy sieci wodociągów i systemu gazowego. Przyczynia się to w znacznym stopniu do przeciągnięcia remontu, który utrudnia codzienne życie mieszkańców. Utworzenie nowych reprezentacyjnych przestrzeni publicznych, zmierza również do nadania jednolitego charakteru dzielnicy. W

tym celu zostaną przekształcone istniejące zabudowy mieszkalne oraz powstaną nowe elementy architektoniczne – mające wykorzystywać nowoczesne rozwiązania konstrukcyjne. Dodatkowym elementem jest rozbudowa małej architektury oraz intensyfikacja rozwoju drobnej zabudowy usługowej np. Kiosków przy przystankach tramwajowych i autobusowych (Raport o stanie miasta 2012, Zagospodarowanie przestrzenne)⁵.

2) *Gospodarka.*

Tren Podgórze ma wysoki potencjał rozwojowy. Aktywność gospodarcza opiera się tutaj przede wszystkim na małych i średnich przedsiębiorcach, którzy są zaangażowani w zrównoważony rozwój swojej dzielnicy. Dominuje rynek związany z usługami i handlem, który jest skierowany głównie do rdzennych mieszkańców. Celem rewitalizacji jest wprowadzenie i rozwinięcie sektora turystyki. Poważnym problemem związanym z rozwojem gospodarczym Podgórze jest kwestia degradacji przestrzeni publicznej oraz infrastruktury komunikacyjnej (StatKraK, Pracujący w sektorze przedsiębiorstw państwowych – zestawienie szczegółowe)⁶.

3) *Mieszkalnictwo.*

Rewitalizacja Podgórze zakłada również podniesienie wartości kulturowej zabudowy mieszkalnej. Wymaga ona nie tylko restauracji ale także modernizacji systemu kanalizacji oraz rozbudowy sieci wodociągowej, gazowej i elektrycznej. Należy dostosować aktualne warunki lokalowe do współczesnych standardów. Wiele budynków pozostaje zaniedbanych i pozbawionych dawnej świetności. Zużycie budynków oraz zdegradowanie ich funkcjonalnego charakteru, prowadzi do osłabienia jakości życia w całej dzielnicy. Ich odnowa w znacznym stopniu przyczyni się do rozwoju identyfikacji mieszkańców z okolicą oraz poprawi całościowy wizerunek Krakowa. Odnowione budynki powinny skupiać ich dawnych mieszkańców, ponieważ tego typu rewitalizacja może skutkować znacznym podniesieniem cen mieszkań i wyludnieniem Starego Podgórze. Istotną kwestią – dotyczącą Dzielnicy XIII – jest również presja rynku mieszkaniowego. W zestawieniu z całym miastem, to na Podgórzu powstało

⁵ Raport dostępny na stronie: http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=58161 (odczyt: 12.09.2014 r.).

⁶ Dane pobrane ze strony: http://msip2.um.krakow.pl/statkrak/view/show/start.asp?tab=n_info&id=1 (odczyt: 30.05.2014 r.).

najwięcej nowych mieszkań w 2012 roku, a ich ceny na rynku wtórnym rozpoczynały się od 6277 zł, natomiast na rynku pierwotnym od 6533 zł (Raport o stanie miasta 2012, Mieszkalnictwo).

4) *Zabytki.*

Stare Podgórze zostało objęte ochroną zabytków oraz zostało wpisane do rejestru zabytków, jako zabytkowy zespół architektoniczno-urbanistyczny. Jako pomnik historii zostały uznane między innymi Bulwary Wiślane. Ważną kwestią jest również przekształcenie obiektów rekreacyjnych i sportowych np. KS Korona oraz KS Podgórze. Miejsca te, są nie tylko ważnym elementem przestrzeni, ale także istotnym elementem, który przez lata kształtował lokalną tożsamość.

5) *Środowisko.*

Do głównych kwestii problematycznych rewitalizacji Krakowa należy ochrona środowiska. Na pierwsze miejsce wyraźnie wysuwa się tutaj wyjątkowo wysokie zanieczyszczenie powietrza, związane z ruchem samochodowym oraz emisją powierzchniową. Istotna jest również kwestia hałasu – Stare Podgórze należy do najgłośniejszych dzielnic miasta. Przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu jest związane z jednostkowym ruchem, również w porze nocnej oraz transportem kolejowym i tramwajowym. Przy omawianiu kwestii środowiska, należy wspomnieć także o tym naturalnym, a zwłaszcza o przebudowie terenów zielonych między innymi Wzgórza Lasoty i Krzemionek, oraz o uporządkowaniu, poprzez likwidację, elementów zieleni wysokiej przyczyniającej się aktualnie do zamknięcia widoków. Rewitalizacja zakłada ustanowienie parku kulturowego „Krzemionki Podgórskie”. Dodatkowo teren całego Starego Podgórza jest objęty nadzorem architektonicznym, ponieważ przestrzeń ta została wyróżniona ze względu na walory widokowe.

6) *Zdrowie i pomoc rodzinie.*

Na terenie miasta Krakowa liczba wypłacanych zasiłków rodzinnych w 2012 zmalała o 10%. 14% mniej osób niż w roku poprzednim, skorzystało z pomocy placówek opiekuńczo-wychowawczych. Liczba osób skierowanych do Miejskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień zmalała o ponad 350 osób w porównaniu do roku 2011. Liczba dzieci oddawanych do żłobka wzrosła o 50 miejsc (Raport o stanie miasta 2012, Zdrowie i pomoc społeczna).

7) *Bezpieczeństwo publiczne.*

W roku 2012 spadła liczba popełnionych przestępstw, na terenie miasta Krakowa, o 12,2%, i w ciągu tego roku kontynuowany był nieustannie program „Bezpieczny Kraków” (Raport o stanie miasta 2012, Bezpieczeństwo Publiczne). W Krakowie, w pierwszym półroczu 2013 roku, odnotowano 15 166 przestępstw popełnionych przez osoby pełnoletnie, w tym, 12 876 stanowiły przestępstwa kryminalne (StatKrak, Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych – zestawienie szczegółowe).

8) *Pomoc i opieka społeczna.*

W 2010 roku w Krakowie z pomocy społecznej skorzystało ponad dwa i pół tysiąca osób. Pomocy udzielało 25 placówek (StatKrak, Placówki stacjonarnej pomocy społecznej – zestawienie szczegółowe).

9) *Obszary zdegradowane.*

Dokumenty związane ze strategią rozwoju oraz rewitalizacją Krakowa odnoszą się przede wszystkim do przestrzeni, które należy odnowić, wspierać finansowo lub poprzez promocję. Informacje odnośnie przestrzeni zdegradowanych właściwie nie pojawiają się w Strategii Miasta, co samo w sobie staje się problemowe. Wynika to z braku rozpoznania tych przestrzeni, niejednoznacznego nazwania, a przede wszystkim z braku danych pochodzących z badań kierunkowych.

Jak do planów zawartych w miejskich dokumentach strategicznych – którym w raporcie nadano szczególną rangę punktuje je na początku tego podrozdziału – mają się opinie ekspertów biorących udział w wywiadach? Poszukując informacji na temat potencjalnych i aktualnych obszarów problemowych Starego Podgórz w trakcie wywiadów zapytano ekspertów o jego pozytywnie i negatywnie waloryzowane obszary. Opinie ekspertów w dużej mierze pokrywały się w tym, na co zwracali uwagę mieszkańcy dzielnicy zapytani o opinie na temat miejsca swojego zamieszkania. Eksperti - zaangażowani w sprawy dzielnicy – w sposób naturalny stawali się rzecznikami spraw mieszkańców. **Jako problem kluczowy podkreślali szeroko rozumiane kwestie mieszkaniowe.** Dodajmy, że w 2012 roku gęstość zamieszkania w Krakowie wynosiła 2 315 osób na kilometr kwadratowy. Z każdym rokiem Urząd Miasta Krakowa wydaje coraz więcej pozwoleń na budowy oraz remonty. Liczba przestrzeni miejskiej, która zostaje objęta miejscowymi planami

zagospodarowania nieustannie rośnie. Aż 40% nowych mieszkań w 2012 roku zostało zlokalizowanych na terenie Starego Podgórza, ich ceny wahały się o 6277 zł do 6533 zł (Raport o stanie Miasta 2012, Mieszkalnictwo) - co już wcześniej sygnalizowano, odwołując się do źródeł zastanych. Sytuacja ta nie tylko nie rozwiązuje, ale zaognia problemy mieszkaniowe i problemy zamieszkania w dzielnicy. Eksperti zwrócili między innymi uwagę na **częste eksmisje lokatorów** z kamienic przejmowanych przez „prawowitych właścicieli”. Sprawa ta jest wynikiem nieuregulowania kwestii prawnych dotyczących własności budynków na Starym Podgórzu. Badani w następujący sposób komentowali ten proceder.

Eksmisje za eksmisjami, nie ma końca (Resp_1).

Nic nie można z tym zrobić, bo nie ma żadnych jasnych praw (Resp_1)

Innym, istotnym problemem jest także **wysiedlanie osób, które mają wyroki eksmisji**. Zdaniem jednego z respondentów:

Zadaniem miasta jest zadbanie o takie osoby, bo nie można wydać wyroku i pozostawić ludzi bez żadnego lokalu (Resp_4).

Głównym czynnikiem zmuszających mieszkańców Starego Podgórza do opuszczenia mieszkań i przeprowadzenia się do innej dzielnicy są nie tylko eksmisje, ale i **częste podwyżki czynszu**.

Wielu moich znajomych miało ten problem i przez to wyprowadziło się z Podgórza (Resp_3).

Właściciel w taki sposób podnosił czynsz, że osoby były zmuszone wyprowadzić się (Resp_2).

Wymuszone przeprowadzki - bez względu na ich przyczynę – mogą mieć daleko idące psychologiczne i społeczne konsekwencje, zwłaszcza w przypadku osób przywiązanych do danej okolicy. Zniszczeniu ulega społeczny system i poczucie tożsamości. „Utrata domu, sąsiedztwa i codziennych kontaktów z dobrze znanymi sąsiadami (...) zakłóca codzienne rutynowe czynności, kontakty osobiste i oczekiwania” (Bell i in. 2004: 442).

Bezpośrednio z powyższymi problemami związana jest kwestia **braku remontów kamienic**, na które nie ma pieniędzy, właściciel pozostaje nieznany lub właścicielami jest kilka osób, pozostających ze sobą w konflikcie. Według respondentów mieszkańcy Starego Podgórza chcieliby, aby kamienice zostały odnowione. Poza – najważniejszymi – kwestiami związanymi z remontami kamienic, jakimi są jakość życia i bezpieczeństwo, odrapane fronty kamienic stanowią też istotny problem związany z estetyką przestrzeni, do której badani zaliczyli też **dużą liczbę reklam**, zwłaszcza na ulicy Kalwaryjskiej. Podobne wnioski płyną z analizy wywiadów indywidualnych – respondenci podkreślali, że zmiany, które chcieliby wprowadzić w swojej dzielnicy to właśnie oczyszczenie ulic z nadmiernej ilości – wprowadzających informacyjny chaos i szpecących ulicę – reklam.

Problem? Zagracona ulica Kalwaryjska, nic na niej nie widać (Resp_1).

Respondenci zgodnie twierdzili, że rozmieszczone w przestrzeni ulic reklamy powinny zostać usunięte, ponieważ poza tym, że oszpecają ulicę, sprawiają, że nic innego poza banerami nie jest na niej widoczne. Jednym z pomysłów zaproponowanych przez badanych jest ujednolicenie reklam, które mogłyby być zainstalowane na ulicy Kalwaryjskiej. Dodajmy, że działania mające na celu wyeliminowanie tego problemu zostały już podjęte w ramach projektu „Ładne Podgórze” – o którym więcej w dalszej części raportu.

Na Starym Podgórzu widoczna jest tendencja do opuszczania przez wynajmujących lokali służących jako punkty usługowe. Sprawia to, iż **dzielnica ta pustoszeje**, nie ma kupujących, a co za tym idzie, nie ma także sprzedających. Ma to bardzo duży wpływ na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw – stanowiących podstawę aktywności gospodarczej Dzielnicy XIII.

Kolejny pusty lokal powoduje, że danych usług po prostu nie ma (Resp_4).

Zjawisko to ma wpływ na wygląd witryn, które według respondentów wyglądają odpychająco i odstraszały potencjalnych inwestorów.

Wielu badanych zwróciło uwagę na **kwestie estetyczne** związane z niepielegnowaną zielenią. Podkreślano brak koszy na śmieci i ławek, których na terenie dzielnicy ciągle jest za mało.

W centrum miasta brakuje koszy na śmieci i ławek jest niedorzeczna (sic!) (Resp_4).

Na Starym Podgórzu występuje także **problem niedostosowania przestrzeni publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych**. Przede wszystkim chodniki nie są przystosowane do poruszania się po nich osób na wózkach inwalidzkich, co jest często barierą nie do pokonania. Podczas wywiadów pojawiła się kwestia przejścia podziemnego na Placu Bohaterów Getta – nie działa tam winda dla niepełnosprawnych, poza tym, do przejścia można zjechać, natomiast z podziemia można wyjść wyłącznie po schodach, co osobom niepełnosprawnym uniemożliwia sprawne i samodzielne poruszanie się. Uczestnicy spaceru badawczego potwierdzili te opinie, „badając fizyczne bariery aktywności seniorów w przestrzeni miejskiej, stali się „rzecznikami” wielu innych „ekstremalnych użytkowników” o ograniczonej mobilności (osób o kulach, niepełnosprawnych, osób z wózkami dziecięcymi). Seniorzy zwrócili uwagę między innymi na wąskie chodniki, niejasną organizację skrzyżowań i brak przejść dla pieszych, które doskwierają wszystkim użytkownikom miejskich przestrzeni (Spasiewicz-Bulas 2013). Nie bez znaczenia dla uczestników spaceru badawczego był brak oznaczeń, np. informacji o stromych schodach, którymi kończy się długa uliczka, co powodować może konieczność nadłożenia drogi przez osoby, które mają trudności w poruszaniu się. Nie mniej problematyczny był brak publicznych toalet, zmuszających do kłopotliwej konieczności korzystania z uprzejmości właścicieli punktów usługowych lub kawiarni.

2.3. Kapitały Starego Podgórza i okolic

- Bogata oferta instytucjonalna.
- Instytucje i stowarzyszenia, których działalność koncentruje się na sprawach dzielnicy i jej mieszkańców.
- Projekty realizowane na rzecz dzielnicy i jej mieszkańców.
- Zaangażowani lokalni liderzy.
- Komunikacja miejska – dobre połączenie z innymi dzielnicami
- Atrakcyjne tereny zielone.
- Obiekty zabytkowe, tradycja, miejsca z historią

- Kanały komunikacji z- i między mieszkańcami (np. biuletyn, strony www, lokalne imprezy).

Na potrzeby badań kapitały zostały zdefiniowane szeroko jako ogół faktycznych i potencjalnych zasobów materialnych, jak i niematerialnych. Prezentację kapitałów Starego Podgórza i jego okolic rozpoczniemy od wyników desk research i analizy dyskursu. Dla potrzeb systematyzacji ustalonych w trakcie analiz informacji wyróżniono dwie ogólne kategorie kapitałów: instytucjonalno-organizacyjny oraz społeczno-kulturowy.

1. Kapitał instytucjonalno-organizacyjny

Kraków jako stolica regionu oraz centrum życia kulturalnego i naukowego cechuje się dobrze rozwiniętym systemem instytucjonalnym. W całym mieście znajduje się wiele instytucji i organizacji różnego przeznaczenia. Podobnie na terenie Dzielnicy XIII znajduje się wiele instytucji i organizacji, pozostających do dyspozycji mieszkańców. Na terenie Starego Podgórza znajdują się zarówno placówki oświatowe, kulturalne, kluby sportowe, biblioteki, muzea, galerie, kościoły oraz placówki usługowe. Zlokalizowane są tutaj: V Komisariat Policji, Oddział IV Straży Miejskiej Podgórze-Prokocim oraz dwie jednostki Ratowniczo-Gaśnicze Straży Pożarnej. Wśród placówek oświatowych należy wymienić: pięć szkół podstawowych, dwa gimnazja, dwa licea, pięć zespołów szkół (a wśród nich: gastronomiczne, mechaniczne, zawodowe, specjalne), pięć przedszkoli, a także Państwową Szkołę Muzyczną I stopnia, im. B. Rutkowskiego, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2, Dom Małego dziecka im. J. Brzechwy, Krakowskie Szkoły Artystyczne oraz Krakowską Szkołę Wyższą im. A. Frycza Modrzewskiego. Wśród placówek kulturalnych działających na Podgórzu znajdują się: Dom Kultury „Podgórze“, Kino Teatr „Wrzos“, Galeria „Rękawka“, Dom Historii Podgórza, Klub Osiedlowy „Przewóz“, Klub Osiedlowy „Rybitwy“. Ponadto na terenie dzielnicy funkcjonują: Galeria Starmach, Galeria Rękawka, Fabryka Oskara Schindlera – Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, MOCAK – Muzeum Sztuki Współczesnej, Apteka Pod Orłem, Cricoteka – Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora. Na terenie dzielnicy działa pięć klubów sportowych: HORN, Korona, Podgórze,

Płaszowianka, Garbarnia, 3 filie Podgórskiej Biblioteki Publicznej, a także zlokalizowanych jest tutaj pięć kościołów⁷.

2. Kapitał społeczno-kulturowy

Na terenie Starego Podgórza, jako jednej z najstarszych dzielnic Krakowa znajduje się wiele zabytków: Kościół św. Józefa, Rynek Podgórski, Magistrat, Miejska Kasa Oszczędności, Kamienica przy ulicy Przy Moście 1, Magazyn Solny, Stary Cmentarz Podgórski, Kościół św. Benedykta, Fort nr 31 „św. Benedykt“, Kopiec Krakusa, Kamieniołom Libana, Kościół Matki Bożej Nieustającej Pomocy, Dom „Pod Lipkami“, Park im. Wojciecha Bednarskiego, Most Józefa Piłsudskiego, Most Retmański, Apteka Pod Orłem, Fabryka Schindlera, Szary Dom, Obóz koncentracyjny „Płaszów“, Pomnik Wyrwanych Serc, Dawny Dom Modlitwy Zuchera, Uzdrowisko Matecznego.

Wśród organizacji i instytucji aktywnie działających na rzecz dzielnicy należy wymienić:

a) **Stowarzyszenie Podgórze.pl** jest jednym z najaktywniej działających w Dzielnicy XIII podmiotów. Ma ono na celu:

- upowszechnianie wiedzy o historii i współczesności Podgórza oraz jego zasobach, walorach, specyfice i tradycjach,
- działalność zmierzającą do harmonijnego rozwoju społeczno-gospodarczego Podgórza,
- promocję Podgórza,
- rozwijanie zainteresowania przeszłością, teraźniejszością i przyszłością Podgórza,
- integrowanie lokalnej społeczności, rozbudzanie patriotyzmu lokalnego, działania na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców,
- działania na rzecz ochrony obiektów zabytkowych i dziedzictwa narodowego oraz podnoszenie atrakcyjności turystycznej Podgórza,
- obywatelskie inicjatywy prawne,
- opiniowanie spraw dotyczących Podgórza⁸.

Wskazane powyżej cele Stowarzyszenie realizuje poprzez:

- organizowanie imprez o charakterze promocyjnym i kulturalnym,

⁷ www.dzielnica13.krakow.pl (odczyt: 24.05.2014 r.)

⁸ Statut Stowarzyszenia Podgórze.pl: <http://podgorze.pl/wp-content/uploads/2010/04/Statut-Stowarzyszenia-PODGORZE.pdf> (odczyt: 23.05.2014 r.)

- popieranie artystów związanych z Podgórzem,
- współpracę z władzami samorządowymi, mediami, instytucjami, organizacjami pozarządowymi,
- obsługę osób, grup i instytucji zainteresowanych bliższym poznaniem Podgórza,
- działalność wydawniczą popularyzującą historię i kulturę Podgórza,
- wspieranie wydawania lokalnej prasy realizującej cele statutowe,
- prowadzenie wirtualnej prezentacji dzielnicy.

b) **Stowarzyszenie ŁAD**, aktualnie realizuje projekt "Ładne Podgórze". Jego celem jest troska o jakość środowiska człowieka i tworzenie dobrej przestrzeni. Swoje cele Stowarzyszenie realizuje poprzez:

- edukację estetyczną i kształtowanie postaw obywatelskich,
- działania na rzecz poprawy przepisów mających wpływ na jakość przestrzeni,
- tworzenie platformy współpracy i komunikacji pomiędzy użytkownikami przestrzeni i jej administratorami,
- aktywizację społeczności lokalnych,
- bezpośrednie działania projektowe,
- opracowywanie i upowszechnianie wydawnictw oraz prasy popularyzującej idee zawarte w celach statutowych,
- działania w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych⁹.

c) **Spółdzielnia Mieszkaniowa Podgórze**, stawia sobie za cel zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych i innych potrzeb członków spółdzielni oraz ich rodzin, przez dostarczanie im samodzielnych lokali mieszkalnych lub domów jednorodzinnych, a także lokali o innym przeznaczeniu¹⁰.

d) **Dom Kultury Podgórze** pełni funkcje centrali dla 19 podległych mu jednostek organizacyjnych. Oferta Domu Kultury Podgórze obejmuje:

⁹ Statut Stowarzyszenia ŁAD; <http://lad.org.pl/wp-content/uploads/2014/02/Statut.pdf> (odczyt: 23.05.2014 r.).

¹⁰ Statut Spółdzielni Mieszkaniowej Podgórze: <http://www.podgorze.krakow.pl/index.php?idart=26&dzial=3&wiecej=1&offsetwiec=0> (odczyt: 24.05.2014 r.).

działalność artystyczną (promocja sztuki), oświatowo-szkoleniową (kursy, warsztaty, koła zainteresowań), integracyjno-promocyjną (oferta dla całej społeczności lokalnej), rekreacyjną (oferta szczególności dla dzieci i młodzieży), ekonomiczną (pozyskiwanie środków na zadania celowe i działalność jednostek). Podstawowymi zadaniami domu kultury są:

- edukacja,
- wychowanie przez sztukę,
- udostępnianie i tworzenie dóbr kultury,
- tworzenie optymalnych warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego,
- rozbudzanie i rozwijanie zainteresowania wiedzą i sztuką,
- promocja talentów w różnych dziedzinach sztuki,
- rozpoznawanie i zaspokajanie potrzeb i zainteresowań artystycznych osób w różnym wieku¹¹.

e) **Dom Historii Podgórza** powstał z inicjatywy Rady Dzielnicy XIII w celu upowszechniania i utrwalania wiedzy o tradycjach, dorobku kulturalnym, architektonicznym i historycznym prawobrzeżnej części Krakowa. Cele te osiągane są poprzez gromadzenie i wystawianie dokumentów związanych z historią oraz teraźniejszością Podgórza i jego mieszkańców oraz organizację wykładów i prelekcji na temat historii Podgórza¹².

f) **Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli.** Promieniujące na dzielnicę swoją działalnością kulturalną, społeczną i naukową. Ta szeroka działalność Muzeum zaznacza się między innymi w realizowanych projektach, których celem jest ocalenie nie tylko artefaktów związanych z dzielnicą, ale także istotnych elementów historii mówionej, wspomnień codziennych praktyk i opowieści związanych z tym miejscem¹³.

W tym punkcie należy również wspomnieć działalność Rady Dzielnicy XIII, będącej organem wykonawczym i kontrolnym dzielnicy. Podstawowym zadaniem Rady jest podejmowanie działań na rzecz rozwoju samorządności społeczności

¹¹ http://www.bip.krakow.pl/?bip_id=470 (odczyt: 24.05.2014 r.)

¹² <http://domhistoriiipodgorza.pl/dom-historii-podgorza/> (odczyt: 09.09.2014 r.)

¹³ Więcej na temat działalności wystawienniczej, edukacyjnej i badawczej Muzeum: <http://etnomuzeum.eu/>

lokalnych¹⁴. Rada Dzielnicy XIII prowadzi własną stronę internetową oraz wydaje biuletyn informacyjny "Głos Podgórza". Na stronie internetowej znajdują się informacje dotyczące między innymi struktury Rady, jej składu osobowego, projektowanych i podejmowanych uchwał, jak i informacje dotyczące Dzielnicy XIII (historia, aktualności, instytucje). Wśród tematów publikowanych na stronie internetowej znalazły się między innymi:

- sonda dotycząca organizacji igrzysk zimowych w Krakowie,
- konsultacje społeczne dotyczące:
 - budowy metra w Krakowie, rozbudowy miejskiej sieci monitoringu oraz wieloletniego programu budowy dróg rowerowych,
 - rewitalizacji Rynku Podgórskiego,
 - organizacji igrzysk zimowych w Krakowie,
 - powołania Rady Krakowskich Seniorów,
 - wprowadzenia strefy płatnego parkowania w Starym Podgórzu,
- spotkanie dotyczące budżetu obywatelskiego,
- nabór członków do Miejskiej Komisji ds. Referendum,
- informacje o ogłoszeniach Prezydenta Miasta Krakowa (np. zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, projekt planu zagospodarowania przestrzennego Podgórza),
- imprezy dla mieszkańców (rajd rowerowy, spotkanie filmowe, turniej piłki nożnej, Piknik Integracyjny, wystawy, Święto Rękawki),
- realizowane projekty (dla seniorów; promujący żeglarstwo dla dzieci i młodzieży),
- realizowane inwestycje i remonty (budowa linii tramwajowej, ulica Drewniana, kładka nad Wisłą, drogi i chodniki),
- konkursy dla mieszkańców (fotograficzny, patriotyczny),
- informacje dotyczące spraw życia codziennego (np. dyżury przedszkoli w wakacje, dotacje celowe na wymianę pieca węglowego),
- uroczystości (rocznica wyzwolenia Krakowa spod władzy zaborczej),
- kontrowersje: kopiec nieznanego artysty, inwestycja przy ulicy Myśliwskiej – budowa osiedla w bezpośrednim sąsiedztwie Parku „Ogród Płaszów”.

¹⁴ www.bip.krakow.pl (odczyt: 21.06.2014 r.)

„Głos Podgórza” to informacyjny biuletyn Dzielnicy XIII, wydawany co kwartał, który poza wersją papierową dostępny jest również na stronie internetowej dzielnicy. Problematyka biuletynu skupia się na sprawach istotnych dla mieszkańców Dzielnicy XIII. „Głos Podgórza” podejmuje tematy dotyczące:

- postaci i wydarzeń historycznych oraz rocznic związanych z Podgórzem (cykl artykułów „Patroni naszych ulic”, Apteka Pod Orłem, Klub KS „Płaszowianka”, rocznica wyzwolenia Krakowa, Szlak Pamięci Getto – nowy szlak na Starym Podgórzu, „Obywatele honorowi miasta Podgórza”, Marsz Pamięci, 20-lecie powstania dzielnic),
- aktualnych wydarzeń kulturalnych, inicjatyw lokalnych i relacji z imprez (święto Rękawki, koncerty, dzień dziecka, festyn rodzinny, targi pietruszkowe, Podgórskie Dyktando, Akcja Lato, Akcja Zima, inicjatywy Domu Kultury Podgórze, Podgórskie Targi Wspomnień – ich celem jest promocja działalności Rady Dzielnicy XIII oraz zachowanie pamięci o autonomicznym Mieście Podgórzu, konkurs wiedzy o Podgórzu, kolędowanie, dożynki, Podgórska Jesień Kulturalna, Dzień Działkowca, otwarcie Orlika),
- stanowiska Rady Dzielnicy w sprawach istotnych dla mieszkańców (usunięcie instalacji z Placu Niepodległości – uchwała w związku z wnioskami mieszkańców o usunięcie rzeźby, uwagi do projektu Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta - uchwała, uwagi do projektu przebudowy Rynku Podgórskiego – uchwała),
- konsultacji społecznych (parking „Korona”, w sprawie wprowadzenia stref płatnego parkowania w Starym Podgórzu),
- projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – podając termin i miejsce składania uwag do projektów i otwierając publiczną dyskusję nad przyjętymi w projektach rozwiązaniami (Wadowicka-Tischnera),
- ogłoszeń Prezydenta Miasta Krakowa (o wyłożeniu do publicznego wglądu projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, o zamiarze udzielenia dotacji celowej dla podmiotów prowadzących żłobki lub kluby dziecięce),
- realizowanych inwestycji, remontów, modernizacji (Krakowski Szybki Tramwaj, wielokondygnacyjny parking przy Koronie, nowe udogodnienia dla

niepełnosprawnych – sygnalizacja dźwiękowa przy sygnalizatorach świetlnych, remonty placówek oświatowych, remonty dróg, chodników i oświetlenia, inwestycja przy ulicy Myśliwskiej – budowa osiedli mieszkaniowych, otwarcie kładki pieszo-rowerowej przez Wisłę),

- uchwał Rady Dzielnicy,
- bieżących informacji istotnych dla mieszkańców (Informacja Medyczna w Krakowie, rekrutacja do klas I szkół podstawowych, szkoła dla sześciolatka, zmiany w komunikacji miejskiej, nowa świetlica dla dzieci, powódź i jej skutki,
- inicjatyw obywatelskich („Akcja Poziomka” – inicjatywa członków stowarzyszenia „Obywatel mama” dotyczący projektu parku przy ulicach Przedwiośnie i Spiskiej, teren miał być przeznaczony na sprzedaż, wydzielono 10 arów, które oddano pod zarząd stowarzyszenia, według projektu którego powstanie tutaj park lub plac zabaw i spotkań, w zależności od życzenia lokalnej społeczności),
- realizowanych projektów („Kolorowa przestrzeń”, „Uczeń-Obywatel”).

W kwartalniku publikowane są także życzenia na każde święta, skład i obowiązki Zarządu Dzielnicy XIII, granice i numery okręgów w wyborach do Rad Dzielnic, informacje na temat działających na jej terenie Komisji (Komisja Mieszkaniowa i Społeczna, Komisja Edukacji, Komisja Dziedzictwa i Promocji, Komisja Infrastruktury, Komisja Rewizyjna, Komisja Sportu) i realizowanych przez nie zadań. W „Głosie Podgórze” promowane są również akcje informacyjne i społeczne (płać podatki w Krakowie, „Uchylmy okienka dla kotów”, „Pomóż walczyć z nielegalnym graffiti”)¹⁵.

Podsumowując. Działające na terenie Starego Podgórze organizacje i instytucje zrealizowały i realizują szereg projektów, wśród których wymienimy:

1) **Ładne Podgórze**¹⁶. Organizatorami projektu są:

- Miasto Kraków – Plastyk Miasta Krakowa Agnieszka Łakomska
- Stowarzyszenie PODGORZE.pl
- Stowarzyszenie ŁAD.

¹⁵ na podstawie analizy tematycznej numerów 47 (marzec 2010 r.) – 63 (kwiecień 2014 r.): <http://www.dzielnica13.krakow.pl/pl/glosy-podgorza> (odczyt: 31.05.2014 r.)

¹⁶ Odsyłamy do strony www projektu: <http://ladne.podgorze.pl>

Partnerzy:

- Stowarzyszenie „Moje Miasto a w Nim“
- Pracownie graficzne i projektanci, którzy „stworzą ponadczasowe, eleganckie szyldy dla Kalwaryjskiej“: millstudio.pl, Natalia Bliska (motorstudio.pl), Krzysiek Kozak (balsamstudio.pl), Grzegorz Podsiadlik (parastudio.pl) – projekty są bezpłatne
- Szyldziarnia – szyldziarnia.pl (zapropnuje niższe ceny wykonania szyldów dla uczestników projektu).

Celem projektu jest zmiana wizerunku Starego Podgórze i poprawa estetyki ulicy Kalwaryjskiej poprzez usunięcie nieeleganckich szyldów i reklam. Działania zmierzają do tego, aby ulica Kalwaryjska stała się jedną z ładniejszych i najczęściej uczęszczanych zakupowych ulic Krakowa. Działania w ramach projektu skierowane są do przedsiębiorców – mają na celu przekonanie ich do zmiany szyldów i reklam (na jakie? – z informacji na stronie nie wynika). Przedsiębiorców, którzy dokonają zmiany szyldów i reklam czekają akcje promocyjne i reklamowe w mediach miejskich i na stronach internetowych. W lutym 2014 r. odbyło się pierwsze spotkanie z przedsiębiorcami z ulicy Kalwaryjskiej. Na wręczone osobiście zaproszenia odpowiedziało ponad 20 przedsiębiorców. Na spotkaniu Plastyk Miasta Krakowa przedstawiła zasady projektowania szyldów, a przedstawicielka Stowarzyszenia ŁAD – konkretne propozycje dla wszystkich, którzy włączą się w akcję. Na facebooku zamieszczane są aktualności związane z projektem, informacje o partnerach projektu i interesujących wydarzeniach powiązanych z tematyką przestrzeni miejskiej.

2) Projekt „Kolorowa Przestrzeń” – partycypacja dzieci w tworzeniu projektów zagospodarowania miejskiego. Organizatorami konkursu była Pracownia k., na zlecenie Wydziału Rozwoju Miasta UMK. W ramach projektu zorganizowano serię konkursów dla dzieci i młodzieży, w ramach których uczestnicy prezentowali swoje pomysły na zagospodarowanie najbliższych im placów zabaw i terenów rekreacyjnych. Konkursy były połączone z cyklem warsztatów architektonicznych, pozwalających uczestnikom zapoznać się z procesem projektowym pod okiem architektów i architektów krajobrazu. Prace uczestników i stworzone na ich bazie prace koncepcyjne zostały pokazane w trakcie wystawy podsumowującej całe wydarzenie (Komorowska 2011).

3) Program Aktywności Lokalnej (PAL) „Stworzyć miejsce do życia”. Program realizowany jest od 2010 roku w bloku przy ulicy Józefińskiej 24A przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie. W trakcie realizacji dostrzeżono potrzebę rozszerzenia programu o kolejne ulice, co stało się w 2013 roku. W ramach PAL realizowane są spotkania informacyjne i integracyjne dla mieszkańców, warsztaty dla rodziców, świadczona jest pomoc wolontaryjna dla uczniów i osób starszych, prowadzone są zajęcia edukacyjne oraz poradnictwo specjalistyczne. Ponadto mieszkańcy mają możliwość skorzystania z Internetu¹⁷.

4) Projekt „Uczeń – Obywatel”, realizowany przez Centrum Młodzieży im. Henryka Jordana od 2005 r. dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych uczących się na terenie 18. krakowskich dzielnic. Jego celem jest upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy na temat samorządu lokalnego jako wspólnoty mieszkańców. W ramach projektu, dzięki między innymi spotkaniom z przedstawicielami, uczestnictwu w sesji Rady Miasta Krakowa oraz zaangażowaniu w projekty realizowane na terenie dzielnic, uczniowie zapoznają się ze strukturą i funkcjonowaniem samorządu na szczeblu dzielnicowym¹⁸.

Dodatkowo – na co zwrócili uwagę eksperci – realizowane są **Podgórskie Dni Otwartych Drzwi**, stanowiące największą imprezę tego typu w Krakowie.

Zdaniem biorących udział w badaniu ekspertów, Stare Podgórze posiada silny i bogaty kapitał społeczny i kulturowy. Najczęściej wymienianą przez nich wartością dzielnicy są jej mieszkańcy oraz ludzie z nią związani, lokalni artyści, osoby aktywnie działające w Stowarzyszeniu Podgórze.pl, ksiądz proboszcz Antonii Bednarz, który jest nazywany gospodarzem tej części miasta, a także lokalni przedsiębiorcy – to oni tworzą niepowtarzalny klimat tego miejsca, na co zwrócił uwagę jeden z respondentów: *Jest poczucie, że jesteśmy u siebie, w swoim gronie, co jest jednak trudne do utrzymania w dużym mieście* (Resp_4). Sytuacja ta w sposób dobitny czyni problemy mieszkaniowe osób zamieszkujących Stare Podgórze oraz problemy drobnych przedsiębiorców i właścicieli zamykanych punktów

¹⁷ Więcej na temat projektu: <http://pal.mops.krakow.pl/pal/program-aktywnosci-lokalnej-jozefinska-stworzyc-miejsce-do-zycia> (odczyt: 30.09.2014 r.).

¹⁸ Więcej na temat projektu: http://www.patriotycznykrakow.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=534:projektedukacyjnyuczenobywatel&catid=38:wydarzenia&Itemid=54 (odczyt: 30.09.2014 r.).

usługowych – o czym była mowa w punkcie 2.2 – wielowymiarowym i ważnym problemem do rozwiązania.

Bogactwo Starego Podgórza tkwi w ludziach (Resp_4).

Ludzie znają się nawzajem (Resp_1).

Podgórze jest ciekawsze od Kazimierza dzięki rdzennym mieszkańcom (Resp_4).

Badani podkreślają, że sąsiedztwo parku, Wisły, bliskość sklepów oraz innych punktów usługowych, świetna komunikacja miejska z innymi częściami Krakowa, sprawia że Stare Podgórze jest bardzo dobrym miejscem do mieszkania oraz tworzenia inwestycji, które będą dobre dla mieszkańców. Ponadto, Dzielnica XIII – ze względu na swoje położenie – posiada dostęp do zielonych terenów (np. Kopca Krakusa), które sprawiają, że jest to obszar przyjazny dla mieszkańców i zachęcający do spacerów. Zaletą tej części Krakowa jest charakterystyczna zwarta zabudowa, która sprawia wrażenie osobnego miasta, co sprawia, że Stare Podgórze ma swój wyjątkowy i niepowtarzalny klimat, który nie można porównać do innych miejsc w Krakowie.

Wśród wartości materialnych Starego Podgórza jakie zostały wymienione przez ekspertów-respondentów (podobnie przez osoby biorące udział w wywiadach indywidualnych) znalazły się między innymi: Fort św. Benedykta, Kościół św. Józefa, Dom Kultury Podgórze, Stadion Korony, Kopiec Krakusa (uważany za symbol Starego Podgórza), Park Bednarskiego oraz zabytkowe kamienice z ogromnym architektonicznym potencjałem. Są to miejsca, gdzie mieszkańcy dzielnicy spędzają swój wolny czas, będąc również atrakcją dla turystów.

Przeszłość Starego Podgórza jest mocną stroną tego miejsca (Resp_4).

Stare Podgórze dużo zyskało turystycznie dzięki połączeniu z Kazimierzem przez kładkę Bernatka. Jest miejscem atrakcyjnym dla turystów, ponieważ różni się od Rynku Głównego oraz innych popularnych miejsc w mieście. Ta kwestia była także istotna dla mieszkańców Starego Podgórza – wielu z nich podkreślało rozrost dzielnicy w ostatnich czasach oraz zmiany zachodzące w związku z rozwojem turystyki, przez co: *Podgórze stało się modne (Resp_4).*

Mimo że turystyka rozkwita, eksperci zgadzają się z tym, że Dzielnica XIII nadal jest spokojna i skierowana głównie na potrzeby mieszkańców, którzy mogą

wykonywać swoje codzienne obowiązki, nie bojąc się napływu ogromnej ilości turystów. Stare Podgórze różni się od Kazimierza mniejszą ilością barów, restauracji i kawiarni. Powstało tu kilka restauracji, których klientami są głównie mieszkańcy [*Podgórze nie jest zdominowane przez turystów* (Resp_1)]. Przestrzeń Dzielnicy XIII ma jednak duży potencjał jeżeli chodzi o rozwój turystyki, ale także ze względu na plany inwestycyjne zarówno przedsiębiorców krajowych, jak i międzynarodowych.

2.4. Oczekiwanie zmian i możliwości wdrażania rozwiązań

- Uspójniać wizję zmian mieszkańców i urzędników.
- Uwzględniać zgłaszane przez mieszkańców uwagi i dotrzymywać ustaleń z konsultacji społecznych.
- Informować na bieżąco o planowanych działaniach – wyjaśniać przewidywane zmiany w planach.
- Zadbać o estetykę przestrzeni (np. czystość, zieleń, budynki, reklamy).
- Zwiększyć poczucie bezpieczeństwa (np. oświetlenie, monitoring, patrole).

„Rewitalizacja - to pojęcie odnoszące się do wielu różnorodnych dziedzin, składających się na funkcjonowanie organizmu miejskiego. Są to między innymi sfery: społeczna, ekonomiczna, ekologiczna, jak również prawna i planistyczno-przestrzenna. Rewitalizacji podlegają miejskie obszary kryzysowe i zdegradowane, a dokonuje się jej przede wszystkim w kontekście społecznym. Pojęcie rewitalizacji odnosi się do działań prowadzonych w obrębie istniejących przestrzeni zurbanizowanych (...). Zakres pojęciowy rewitalizacji jest bardzo szeroki, a cele wyznaczane w ramach programów odnowy są w większości przypadków bardzo zróżnicowane” - czytamy na stronie Wydziału Rozwoju Miasta UMK¹⁹. Zaproszeni do udziału w wywiadach eksperci-respondenci podobnie wskazali na szeroki zakres znaczenia pojęcia rewitalizacja. Podkreślali ponadto, że jest to określenie zbyt rozległe, które w ich przekonaniu nie znalazło dotychczas swojego przełożenia w działaniach. Uszczegółowiając to pojęcie, niektórzy z badanych wspominali o rewitalizacji przeprowadzanej na Zabłociu, wyrażając przy tej okazji swój stosunek do działań podejmowanych na rzecz Dzielnicy XIII przez miejskich urzędników. Wszyscy – zgodnie – byli rozczarowani faktem, że żaden z elementów

¹⁹ <http://rewitalizacja.krakow.pl/start/5280,artykul,definicja.html> (odczyt: 09.09.2014 r.).

programu nie został wprowadzony w życie, pomimo ich wcześniejszego opracowywania. Badani podkreślili, że nie spodziewają się zatem zadowalających rezultatów po kolejnych programach rewitalizacji. Refleks tych wątpliwości odnajdujemy w analizie dyskursu Biuletynu „Głos Podgórze”, w którym Rada Dzielnicy publikuje informacje o swoich pracach i podejmowanych uchwałach. Podkreśla swoją aktywną postawę i jej rezultaty, w szczególności wskazując na uwagi wnoszone do projektów Studiów Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta.

Okazało się, że Rada Dzielnicy XIII podeszła do tematu najbardziej skrupulatnie i przygotowała najwięcej merytorycznych uwag ze wszystkich krakowskich dzielnic. Większość zgłoszonych uwag została uwzględniona w dalszych pracach nad projektem Stadium.

Jacek Młynarz „Jaka przyszłość przed Podgórzem?”,
„Głos Podgórze”, nr 2 (60) 2013.

czy też projektów Rynku Podgórskiego:

O zmianę wyglądu tak ważnego dla Podgórze miejsca (Rynek Podgórski – przyp. aut.), Radni Dzielnicy zabiegają od kilku lat. Modernizacja podgórskiego Rynku będzie zadaniem trudnym i kosztownym, lecz koniecznym, gdyż obecny wygląd i funkcja nie znajdują akceptacji mieszkańców i turystów. Koncepcja przebudowy Rynku Podgórskiego po raz pierwszy opiniowana była w 2008 roku. Radni zgłosili do projektu szereg uwag, zarówno merytorycznej, jak i formalno prawnej, częściowo uwzględnionych w kolejnych wersjach opracowania.

Iwona Praczyńska „Kolejna propozycja przebudowy Rynku Podgórskiego”,
„Głos Podgórze”, nr 2 (56), 2012.

W publikacjach zachęca się mieszkańców do aktywnego wyrażania swoich opinii:

O zmianę wyglądu tak ważnego dla Podgórze miejsca (Rynek Podgórski – przyp. aut.), Radni Dzielnicy zabiegają od kilku lat. Modernizacja podgórskiego Rynku będzie zadaniem trudnym i kosztownym, lecz koniecznym, gdyż obecny wygląd i funkcja nie znajdują akceptacji mieszkańców i turystów. Koncepcja przebudowy Rynku Podgórskiego po raz pierwszy opiniowana była w 2008 roku. Radni zgłosili do projektu

szereg uwag, zarówno merytorycznej, jak i formalno-prawnej, częściowo uwzględnionych w kolejnych wersjach opracowania.

Jacek Młynarz „Jaka przyszłość przed Podgórzem?”,
„Głos Podgórza”, nr 2 (60), 2013.

oraz podkreśla ich aktywne zaangażowanie, jak w przypadku „Akcji Poziomka”, będącej inicjatywą członkiń Stowarzyszenia „Obywatel mama”. „Akcja poziomka” dotyczyła projektu parku przy ulicach: Przedwiośnie i Spiskiej, zakładającego przeznaczenie tego terenu na sprzedaż. W wyniku przeprowadzonej akcji władze miasta wydzieliły 10 arów ze wskazanego terenu i oddały pod zarząd Stowarzyszenia. Zgodnie z przygotowanym przez Stowarzyszenie projektem, na oddanym pod jego zarząd terenie powstanie park lub plac zabaw i spotkań, w zależności od oczekiwań społeczności lokalnej:

Jak większość inicjatyw obywatelskich, przedstawiciele „Akcji Poziomka” zetknęli się ze strony mieszkańców zarówno ze wsparciem i chęcią działania, jak i z nieufnością i brakiem zainteresowania. Jednak skuteczność działań podejmowanych przez tę grupę przedsiębiorczych i energicznych ludzi jasno dowodzi, jak ważne i cenne jest podejmowanie zdecydowanych działań w dążeniu do współtworzenia miejskiej rzeczywistości. Grupa zwykłych Krakowian, nie będących członkami organizacji politycznych ani przedstawicielami urzędów i władz, osoby nie mające żadnego szczególnego poparcia sponsorów ani biznesmenów – ludzie tacy, jak każdy z nas. A jednak – kiedy zebrała się cała grupa takich osób, kiedy znalazła się energia i odwaga, aby rozpocząć działania, ich głos został usłyszany i zaakceptowany.

Barbara Smęder „Zwycięstwo „Akcji Poziomka”: miejsce w naszych rękach”,
„Głos Podgórza”, nr 4 (58), 2012.

Zaznaczmy, że niektóre publikacje wskazują na brak zgodności wizji władz miasta z wizją mieszkańców i Rady Dzielnicy XIII. W artykule Jacka Młynarza pt. „Jakiego Podgórza chcemy?” możemy dostrzec dualizację świata: urzędnicy – mieszkańcy, podkreślenie braku dbałości władz miasta o jego mieszkańców, braku zaufania do władz, co podkreśla pełen rozgoryczenia i oskarżycielski ton wypowiedzi:

Brak ochrony prawnej, pogoń za pieniądzem, przenikanie się biznesu z władzą spowodowały, że wiele cennych terenów zostało bezpowrotnie

zniszczonych. (...). Szeroką wizję rozwoju Podgórza roztoczyli miejscy planiści w procedowanym obecnie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa. Podgórze (zwłaszcza Płaszów i Rybitwy) jawi się w nim jako biznesowa dzielnica przyszłości, „krakowski Manhattan” z budynkami sięgającymi chmur... w Podgórzu ma się budować dużo i wysoko, na terenach zielonych, nad Wisłą, nad Bagrami. Czy taka wizja podoba się tym, na których życie będzie miała największy wpływ? Mieszkańcy swoje zdanie wyrazili podczas pierwszej części konsultacji społecznych tego dokumentu. (...). Miasto to przede wszystkim mieszkający w nim ludzie. Zadaniem osób odpowiedzialnych za politykę rozwojową powinno być wyjście naprzeciw ich potrzebom. Oczywiście niezbędna jest również wizja i plan na przyszłość, które umożliwią wszechstronny rozwój miasta. Umiejętne znalezienie konsensusu pomiędzy tymi potrzebami to rzecz zasadnicza. Obecne działania władz miasta są od niego dalekie, konsensusem tym nie jest także nowe studium. Jest ono raczej kontynuacją chaotycznej i dość jednostronnej polityki ostatnich lat, której celem jest stworzenie z Krakowa miasta dla turystów i dla biznesmenów. O swoją przestrzeń oraz realizację swoich potrzeb mieszkańcy muszą walczyć sami. (...). Czy te wizje się wykluczają? Myślę, że nie. Jednak urzędnicy i włodarze miasta jeszcze o tym nie wiedzą.

Jacek Młynarz „Jakiego Podgórza chcemy?”,
„Głos Podgórza”, nr 1 (63), 2014.

W cytowanym wyżej artykule znajdujemy również pozytywne aspekty zmian zachodzących na Podgórzu, jednakże natychmiast przysyłane są one minusami:

O zmianę wyglądu tak ważnego dla Podgórza miejsca (Rynek Podgórski – przyp. aut.), Radni Dzielnicy zabiegają od kilku lat. Modernizacja podgórskiego Rynku będzie zadaniem trudnym i kosztownym, lecz koniecznym, gdyż obecny wygląd i funkcja nie znajdują akceptacji mieszkańców i turystów. Koncepcja przebudowy Rynku Podgórskiego po raz pierwszy opiniowana była w 2008 roku. Radni zgłosili do projektu szereg uwag, zarówno merytorycznej, jak i formalno-prawnej, częściowo uwzględnionych w kolejnych wersjach opracowania.

Jacek Młynarz „Jakiego Podgórza chcemy?”,
„Głos Podgórza”, nr 1 (63), 2014.

Brak zgodności wizji władz miasta z wizją mieszkańców widoczny jest również w artykule dotyczącym przebudowy Rynku Podgórskiego autorstwa Iwony Praczyńskiej. Opisywana przez autorkę sytuacja rzuca ponadto światło na problem braku zaufania mieszkańców do władz miasta:

Opiniując w 2010 roku przedłożony projekt (autorstwa Autorskiej Pracowni Projektowej Jerzego Wowczaka – przyp. aut.), Radni Dzielnicy XIII w przyjętej jednogłośnie uchwale nr LX/634/2010 z dnia 3 lutego 2010, wyrazili stanowczy sprzeciw wobec zaproponowanej (po raz kolejny) neogotyckiej ornamentyce nawierzchni płyty Rynku, usytuowanych na jej obrzeżach rabat kwiatowych oraz stylizowanej formy fontanny – opiniując negatywnie projekt przebudowy w proponowanej formie. 24 kwietnia 2012 ZIKiT ogłosił przetarg nieograniczony na wyłonienie wykonawcy dla zadania pn. Przebudowa Rynku Podgórskiego w Krakowie. Z opisu przedmiotu zamówienia wynika, że podstawą realizacji jest kontrowersyjna dokumentacja projektowa budząca zastrzeżenia Rady Dzielnicy i negatywnie przez nią opiniowana. Trudno się zatem dziwić oburzeniu i głębokiemu niezadowoleniu mieszkańców, Radnych Dzielnicy XIII, członkom stowarzyszenia i miłośnikom Podgórza, że oprotestowany w 2010 roku projekt, został skierowany do realizacji. Działania radnych, mieszkańców i środowisk opiniotwórczych spowodowały właściwą reakcję Rady Miasta Krakowa. Na posiedzeniu Komisji Planowania Przestrzennego i Ochrony Środowiska Rady Miasta Krakowa, w dniu 14 maja 2012 r. radni wystąpili z wnioskiem do Prezydenta Miasta Krakowa o przedłużenie procedury przetargowej dotyczącej przebudowy Rynku Podgórskiego do dnia 21 lipca 2012 r. Do tego czasu powołany zostanie specjalny zespół konsultacyjny w celu poprawy obecnego projektu.

Iwona Praczyńska
"Kiedy ruszy przebudowa Rynku Podgórskiego?",
„Głos Podgórza”, nr 2 (56), 2012.

Do projektu przebudowy Rynku Podgórskiego uwagi zgłaszało również Stowarzyszenie Podgórze.pl, które na swojej stronie internetowej opublikowało treść zgłoszonych przez siebie uwag. Przebudowa Rynku Podgórskiego była

tematem wzbudzającym wiele kontrowersji i emocji, co również znajduje odzwierciedlenie w komentarzach internautów, zawierających wiele uwag do propozycji władz miasta, jak i ukazujących ich stosunek do urzędników:

Tjaaaaaa. „Pewien okres”, „czasochłonne badania”. Prościej wstawić słup z katalogu.

Komentarz by MK — 18-06-2014 @ 18:18;
<http://podgorze.pl/przebudowa-ryнку-podgorskiego/>

Najłatwiej po najmniejszej linii oporu, iść na łatwiznę. Po co się trudzić skoro da się inaczej. To samo z fontanną: miała być z delfinami a będą jakieś kamienne bryły i na tym koniec. Minimum zaangażowania, a zaoszczędzone pieniądze wylądują w kieszeni panów urzędników w postaci premii za świetnie wykonany plan. Na zachodzie potrafiono by zrealizować projekty przedwojenne dotrzeć do starych planów. Ba, w Warszawie są odtwarzane na wzór przedwojenny całe ulice, a u nas? Nie da się, nie opłaca się, lepiej zburzyć i nowe postawić.

Komentarz by Woytek — 20-06-2014 @ 16:12;
[http://podgorze.pl/przebudowa-ryнку-podgorskiego.](http://podgorze.pl/przebudowa-ryнку-podgorskiego/)

Okazuje się, że kolejny raz mieszkańców Podgórza „wystrychnięto na dudka”. Tak jak w przypadku pierwszych tak zwanych konsultacji społecznych, o których mało kto wiedział i gdzie projektant prześlizgnął się w pośpiechu przez swój własny projekt, by zaraz w jeszcze większym pośpiechu opuścić miejsce spotkania, jak i teraz po udostępnieniu przez ZIKiT ostatecznego projektu, co stało się dopiero pod naciskiem dziennikarzy. Czy ta opieszałość urzędników bierze się stąd, że uważają oni sprawę za zamkniętą, przyklepaną, że nikt już się tym nie zainteresuje i mogą nam takie byle co wcisnąć? Czy może zaczął im się sezon urlopowy? Na konferencji prasowej, także owianej tajemnicą, była mowa o wycince tylko kilku, dziesięciu małych drzew, po uprzednim zbadaniu ich w kierunku tego czy są zdrowe. W nowym projekcie wycięto ich dwa razy więcej, zniknęła część trawników, nadal nie widzimy ławek, latarni, w miejsce fontanny pojawia się puste miejsce, a zagadkowy wodotrysk jest także niewidoczny, również pod lupą. Wszystko to nadzwyczajne, dziwne.

Komentarz by Alina — 14-06-2014 @ 21:20;
<http://podgorze.pl/przebudowa-ryнку-podgorskiego/>

W tym kontekście, eksperci-respondenci nie dostrzegali sensu ani realizacji badań dotyczących rewitalizacji obszaru Starego Podgórza ani swojego w nich udziału – uzasadniając, że poprzedni program obejmował już tę dzielnicę Krakowa. Dodajmy, że w trakcie analizy dokumentów strategicznych dotyczących rewitalizacji Starego Podgórza, nie odnotowano żadnych informacji dotyczących kwestii kontaktu z mieszkańcami. W żadnym opracowaniu, raporcie lub planie inwestycyjnym nie zostały wzięte pod uwagę opinie mieszkańców danego terenu – trudno zatem jednoznacznie stwierdzić, czy takie rozmowy w ogóle miały miejsca lub czy ich wyniki zostały uwzględnione.

Jak dokonujące się zmiany w Dzielnicy XIII spostrzegają jej mieszkańcy – zapytaliśmy o to osoby biorące udział w indywidualnych wywiadach. Najbardziej zauważalną inwestycją okazał się być remont Rynku Podgórskiego, który budził niepewność respondentów ze względu na brak informacji o zamierzonym jego finalnym efekcie. Zauważano także niedogodności związane z procesem remontu i spadek atrakcyjności tego miejsca.

Jeżeli zrobią coś ładniejszego to będzie przyjemnie, ale na razie widzę, że zaczęli, postawili ogrodzenie i gruz w takich ogromnych worach leży i to, że to tak zostawili to ten kościół na tym traci, bo jest częściowo przysłonięty, a ten kościół to przyciągał jednak wiele osób, turystów powiedzmy.

Kobieta, 73 lata

Spośród innych, zauważonych przez respondentów inwestycji wymienić można: odnawianie kamienic, kładkę Bernatka, budowę Muzeum Kantora, powstanie MOCAK-u, zmodernizowanie komunikacji tramwajowej w Krakowie, a także budowę linii tramwajowej na Rybitwy koło dworca Kraków-Płaszów oraz powstanie ścieżki rowerowej przy ulicy Wielickiej. **Wszystkie inwestycje oceniane były pozytywnie**, niektórzy jednak zauważali tymczasowe niedogodności związane z procesem zmian (zmniejszenie walorów estetycznych Rynku podczas remontu, ograniczenia ruchu tramwajowego przez budowę linii na Rybitwy).

Wypowiedzi respondentów - mieszkańców dzielnicy - odnosiły się także do społecznych oczekiwań dotyczących zmian, jakie powinny zostać wprowadzone na terenie Starego Podgórza. Respondenci biorący udział w wywiadach

indywidualnych mieli bardzo różne pomysły na zmiany jakie należałoby wprowadzić na terenie dzielnicy, tak, by żyło się lepiej. Zaczynając od bardzo ogólnych stwierdzeń o odrestaurowaniu i „odszarzeniu” kamienic, poprzez zapewnienie większej ilości miejsc zielonych do zwrócenia szczególnej uwagi na okolice przez nich zamieszkiwane oraz wskazania konkretnych miejsc, które powinny zostać zmienione. Wśród tych konkretnych miejsc/obiektów wymagających rewitalizacji znalazły się:

- Zaniedbane kamienice przy ulicy Smolki,
- ulica Kalwaryjska – nadmiar reklam (*Te reklamy faktycznie, nie poziome tylko prostopadłe od budynków, jest masa tych reklam, wisi to wszystko, strasznie to nie wygląda ciekawie, jakieś budy stoją pod Koroną, sprzedają jakieś chińskie buty na pięć metrów olbrzymie. W takich miejscach nie powinno się pozwalać na handel. Mężczyzna, 53 lata A*),
- budynek Korony – nieatrakcyjny, nie zachęca do wejścia,
- Plac Serkowskiego (*I tu jest teraz taka sytuacja, że tu jest taki skwer, przy placu Serkowskiego, tam było kiedyś bardzo ładnie, dużo drzew. Mam nawet takie zdjęcia jak byłam mała i siedziałam tam na ławeczce a wokół nie było nic. Teraz jest tam brzydko i brudno, nie mają pieniędzy, a kiedyś było pełno wiosennych kwiatuszków, w tej chwili nie ma ich w ogóle. Nie ma pieniędzy na sadzenie, sprzątanie i opiekę. No i takich miejsc jest więcej. Kobieta, 84 lata*),
- bar mleczny przy Rynku Podgórskim (*Obskurny ze względu na wystrój i na osoby, które tam przychodzą. No są bary mleczne i bary mleczne. Do niektórych barów mlecznych przychodzą studenci, czy jakieś starsze osoby, a do tego podgórskiego przychodzą osoby no brudne, wyglądające podejrzanie. No nie podoba mi się ten bar ze względu na to jak wygląda i na to jacy ludzie tam przychodzą, ale na to kto tam przychodzi to chyba nie ma się wpływu. Kobieta, 21 lat*),
- okolice Kopca Krakusa ze względu na brak infrastruktury usługowej (sklepy, piekarnie).

Wiele z wymienianych przez respondentów miejsc nieatrakcyjnych – przywołanych w punkcie 2.1. – tożsama jest z obszarami, które respondenci pragnęliby zrewitalizować. Należą do nich:

- okolice kamieniołomu Liban,

- Kościół św. Benedykta,
- Fort św. Benedykta,
- okolice przystanku Powstańców Wielkopolskich i Cmentarz Podgórski,
- Łagiewniki (*Łagiewniki, wydają się być bardzo zaniedbane. Jest tam dużo firm, przy ulicy Brożka jest lasek, sprawia wrażenie niebezpiecznego miejsca. Nie chciałbym tam sam przebywać. mężczyzna, 23 lata*).

Z konkretnych pomysłów na zwiększenie atrakcyjności wymienianych przez respondentów miejsc, ciekawy wydaje się być ten, dotyczący Fortu św. Benedykta.

Coś tam mieli zrobić, nie zrobili, nie jest odnowiony, robili jakieś prace ale zrezygnowano, a tu też by było fajne takie miejsce. Jakby był odnowiony to można by na koronie tego fortu gdzieś coś zrobić, turyści lubią spędzić chwile czasu, tu jest piękny punkt widokowy, on góruje nad tym wszystkim.

Mężczyzna, 53 lata A

Z proponowanych pomysłów na poprawę przestrzeni wymienić można także zagospodarowanie obszaru wokół zalewu Bagry oraz udostępnienie i rozreklamowanie terenu dawnego kamieniołomu Liban.

Poza zwiększeniem atrakcyjności określonych rejonów dzielnicy, respondenci dostrzegali też potrzebę podnoszenia poczucia bezpieczeństwa. Szansę na to upatrywali między innymi w zwiększeniu ilości patroli policyjnych i straży miejskiej, wprowadzeniu monitoringu oraz zagospodarowaniu i oświetleniu pustych terenów (np. przejście Bagry – Kozłówek). Jedna z respondentek zwróciła także uwagę na potrzebę pracy z młodzieżą i zapewnienia młodym ludziom dostępu do różnych form spędzania czasu wolnego:

No to jest trudna sprawa, myślę, że to trzeba zacząć od rodziny, na tych nowych osiedlach poza tym jest coraz więcej mieszkańców, nie ma dla tej młodzieży nic, dla tej młodzieży trzeba by było zorganizować jakiś klub, żeby tam poszli, pograli czy posiedzieli, a tam nic nie ma i oni się tak po prostu »szwendają«.

Kobieta, 84 lata

Wśród respondentów opinie na temat tego, kto powinien być odpowiedzialny za wprowadzanie zmian były bardzo zróżnicowane. Większość badanych wskazywała ogólnie na „władze” lub „miasto”, które bywały utożsamiane przez respondentów z Urzędem Miasta Krakowa oraz Radą Miejską. W podniesieniu atrakcyjności wymienionych wyżej miejsc zaproponowano także udział sponsorów i prywatnych inwestorów jednak to właśnie władze miejskie powinny być zainteresowane ich wyszukiwaniem i pozyskiwaniem dla danego projektu. Kilka osób zwróciło również uwagę na siłę społeczności lokalnej, która mogłaby zarówno wdrażać, jak i proponować zmiany, które realizowane byłyby w późniejszym czasie przez miejskie instytucje.

Bo to mieszkańcy są najbardziej zainteresowani tymi zmianami, zresztą wiedzą najlepiej czego im potrzeba, więc mogliby dzięki temu w sposób najtrafniejszy określić dalsze kierunki rozwoju.

Mężczyzna, 26 lat

Powinna się tym zająć lokalna społeczność, ale z powodów takich, że dopiero się tego uczymy, to jest trudne. Ale ja optymistycznie na to patrzę, bo życie to po prostu wymusi, bo tak jak ja nie chce mieszkać w odrapanym mieszkaniu, tak ktoś nie będzie chciał mieszkać na szarej ulicy po prostu.

Mężczyzna, 53 lata B

Dodajmy jednak, że respondenci niewiele wiedzieli o organach odpowiadających za decyzje dotyczące zmian w przestrzeni miasta Krakowa. Szczególnie ludzie młodzi nie potrafili wskazać kto faktycznie sprawuje w mieście władzę. Wśród innych respondentów dominowało przekonanie, że są to radni lub Prezydent Miasta, a jedna osoba wymieniła Urząd Miasta. Respondenci raczej nie deklarowali zaufania do wymienionych przez siebie organów/instytucji. Brak zaufania argumentowali nieznajomością ich działań, brakiem zaufania do polityków w ogóle lub wskazywali na ich błędne decyzje.

Nie, bo wydaje mi się, że jakieś błędne decyzje podejmuje odnośnie naszego miasta, jesteśmy zadłużeni. (...) Konkretnie to wydaliśmy pieniądze miasta na stadion Wisły, strasznie dużo pieniędzy.

Mężczyzna, 55 lat

Wywołany w takcie wywiadu Urząd Miasta nie budził wśród respondentów wielu skojarzeń. Poza „świadomością jego istnienia” badani nie potrafili wymienić podejmowanych przez Urząd przykładowych działań. Niektórzy z wahaniem mówili o remontach kamienic lub przebudowie Rynku.

Nie. No w zasadzie istnieje, ale nie są mi do niczego potrzebne, zachowują się tak dyskretnie, nie rzucają się w oczy. Bo, żeby miasto funkcjonowało to potrzebne są jakieś instytucje, ale jakoś tak jestem biernym odbiorcą tego co oni organizują.

Mężczyzna, 53 lata A

Również poziom zaufania do Urzędu był bardzo zróżnicowany – jedni zwracali uwagę na pozytywne aspekty jego działalności np. remonty, inni wytykali błędne decyzje i stratę publicznych pieniędzy (stadion Wisły, igrzyska olimpijskie).

Ze względu na brak wystarczającej wiedzy, większość respondentów wstrzymała się jednak od oceny działalności Urzędu Miasta Krakowa. Działalności Urzędu zupełnie nie kojarzyli biorący udział w badaniach studenci, być może ze względu na tymczasowy i/lub krótki pobyt w mieście. Osoby, które zdecydowały się ocenić działania Urzędu, wystawiły mu ocenę „średnią”, a jedna z badanych także pozytywną, uzasadniając:

(...) remontują niektóre miejsca, coraz ładniej wygląda, inaczej niż kiedyś, także ja jestem zadowolony, że tak się dużo u nas zmienia.

Mężczyzna, 74 lata

Skąd zatem badani mogliby realnie czerpać wiedzę na temat działających na terenie Dzielnicy XIII i miasta instytucji? Wśród kanałów komunikacyjnych wykorzystywanych przez instytucje i organizacje należy wymienić:

- stronę internetową Rady Dzielnicy XIII (www.dzielnica13.krakow.pl),
- Biuletyn Informacyjny Rady Dzielnicy XIII „Głos Podgórze”,
- serwis internetowy UMK poświęcony konsultacjom społecznym (www.dialogspoleczny.krakow.pl),
- konto na facebooku Stowarzyszenia Podgórze.pl,
- strona internetowa „Magicznego Krakowa” (www.krakow.pl).

Czy te kanały komunikacyjne są skuteczne? Czy mieszkańcom Starego Podgórza znane są zatem inne działające tam instytucje? Zapytani o to respondenci wymieniali: Dom Kultury Podgórze, Cafe Fińską, MOCAK, Stowarzyszenie „Obywatel Mama”. Szczególnie doceniony został Dom Kultury, za szeroki wybór oferowanych zajęć i liczne inicjatywy (np. koncert sylwestrowy, kolędowanie, warsztaty, spotkania, kursy dla seniorów). O działalności wymienianych przez siebie instytucji respondenci dowiedzieli się za pośrednictwem: prasy (MOCAK), Internetu (Cafe Fińska), własnej inicjatywy (Dom Kultury Podgórze). Osoby, które nie potrafiły wymienić żadnych podgórskich instytucji najczęściej też nie były zainteresowane ofertą ani udziałem w jakiegokolwiek inicjatywie realizowanej w Dzielnicy XIII [*Ja wolę sobie książkę poczytać, Kobieta, 73 lata*].

* * *

Faktyczna partycypacja – to jest realna władza obywateli – prowadzi do wzrostu zaufania mieszkańców do władz, a zatem stanowi szansę na budowanie tego, co jest podstawą współpracy i przewyższania rezerwy do przedstawianych planów zmian. Doświadczanie wpływu na sprawy własnej dzielnicy (miejsca zamieszkania) umożliwia wzrost kompetencji, poczucia kontroli, a także brania przez ludzi odpowiedzialności za najbliższe otoczenie, czy też sprawy całego miasta. Rewitalizując miejskie przestrzenie dobrze odpowiedzieć sobie zatem na pytanie: do kogo miasto należy? I kto w związku z tym powinien mieć wpływ na jego organizację i wygląd? W jaki sposób wielość opinii może się przekuć w jedną decyzję? „Informowanie obywateli, mimo iż stanowi pierwszy i niezmiernie ważny krok w kierunku partycypacji, samo w sobie nie może być z nią myłone. Opiera się bowiem na jednostronnej komunikacji, co nie daje obywatelom szans na odpowiedź bądź jakiegokolwiek negocjacje. Wprowadzenie komunikacji dwustronnej – gdzie władza nie tylko informuje, ale również słucha i bierze pod uwagę odpowiedzi obywateli – jest charakterystyczne dla konsultacji. Z tą formą partycypacji wiąże się jednak problem braku pewności co do faktycznego wykorzystania informacji zebranych od uczestników. (...) Pełna partycypacja wymaga przekazywania części władzy mieszkańcom. Może się to odbywać: poprzez tworzenie partnerstw, w których przedstawiciele społeczności i władz miejskich na równych prawach tworzą polityki i plany; poprzez umożliwienie mieszkańcom podejmowania

wiążących decyzji w sprawach, które ich dotyczą; bądź też oddawanie w ich zarząd instytucji i usług publicznych” (Zajac 2014: 219 - 220). Nie brakuje jednak działań pozornych, najmniej pożądaną sytuacją jest „manipulowanie obywatelami pod pozorem włączania ich w podejmowanie decyzji (poprzez powoływanie różnego typu rad i ciał doradczych, które jednak nie wywierają żadnego wymiernego wpływu, ani nawet nie mają gwarancji wyrażenia swojej opinii) bądź próby rozwiązywania problemów społecznych umiejscowionych wysoko w hierarchii potrzeb, podczas gdy nie są zaspokajane te najbardziej elementarne” (Zajac 2014: 219).

BIBLIOGRAFIA

- Bell A.P., Greene C.Th., Fisher D.J., Baum A. (2004), *Psychologia środowiskowa*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Bukowski A., Jabłońska B., Smagacz-Poziemska M. (2007), *Wykluczone sąsiedztwa. Społeczne aspekty rewitalizacji w przestrzeni wielkiego miasta*, Kraków: Wydawnictwo Rabid.
- Dymnicka M. (2013), *Przestrzeń publiczna a przemiany miasta*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
- Komorowska A. (2011), „Kolorowa przestrzeń. Partycypacja dzieci w tworzeniu projektów zagospodarowania przestrzeni miejskiej”, *„Głos Podgórza”*, nr 4 (54).
- Lisowska-Magdziarz M. (2006), *Analiza tekstu w dyskursie medialnym: przewodnik dla studentów*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Młynarz J. (2014), „Jakiego Podgórza chcemy?”, *„Głos Podgórza”*, nr 1 (63).
- Młynarz J. (2013), „Jaka przyszłość dla Podgórza”, *„Głos Podgórza”*, nr 2 (60).
- Praczyńska I. (2012), „Kiedy ruszy przebudowa Rynku Podgórskiego?”, *„Głos Podgórza”*, nr 2 (56).
- Sławek T. (2010), „Miasto. Próba zrozumienia”, w: E. Rewers (red.), *Miasto w sztuce – sztuka miasta*, Kraków: Universitas.
- Smęder B. (2012); „Zwycięstwo „Akcji Poziomka”: miejsce w naszych rękach”, *„Głos Podgórza”*, nr 4 (58).
- Spasiewicz-Bulas M. (2013), „Kształtowanie przestrzeni miejskiej przez - i dla seniorów”, w: M. Nózka, M. Smagacz-Poziemska (red.), *Starzenie się: problemat społeczno-socjalny i praktyka działań*, Zeszyty Pracy Socjalnej, Zeszyt Osiemnasty, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Zajac A. (2014), „Partycypacja mieszkańców w procesie rewitalizacji osiedla”, w: M. Madurowicz (red.), *Kształtowanie współczesnej przestrzeni miejskiej*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

STRONY WWW

www.bip.krakow.pl

www.krakow.pl

<http://krakow.policja.gov.pl/>

<http://www.mops.krakow.pl/>

<http://krakow.stat.gov.pl/>

www.dialogspoleczny.krakow.pl

www.dzielnica13.krakow.pl

<http://podgorze.pl>

www.mojeosiedle.pl

<http://www.podgorze.krakow.pl>

<http://lad.org.pl>

www.rewitalizacja.krakow.pl

<http://partycypacjaobywatelska.pl/seniorzy/>

http://msip2.um.krakow.pl/statkrak/view/show/start.asp?tab=n_info&id=1

ANEKS

Analiza SWOT²⁰

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY	SZANSE	ZAGROŻENIA
DZIEDZICTWO KULTUROWE I STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA			
• Obszar o unikalnych wartościach historyczno-kulturowych • Zachowane zabytkowe obiekty historyczne wysokiej rangi • Dobry dostęp do systemu komunikacji miejskiej • Instytucje kultury o znaczeniu ponadlokalnym • Najwięcej nowych mieszkań w Krakowie w 2012 r. • Atrakcyjna lokalizacja jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej • Atrakcyjne położenie w pobliżu Starego Miasta i Kazimierza	• Niski standard przestrzeni publicznych, postępująca degradacja • Zły stan techniczny wielu budynków, postępująca dekapitalizacja • Brak systemu dróg rowerowych i systemu dróg pieszych przystosowanych również dla potrzeb osób niepełnosprawnych	• Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego, wzbogacenie walorów architektoniczno-urbanistycznych • Zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznej dla turystów, mieszkańców i przedsiębiorców • Dostosowanie warunków mieszkaniowych do współczesnych standardów, poprawa jakości otoczenia mieszkaniowego	• Ryzyko utraty wartościowej zabudowy wskutek postępującej degradacji • Ryzyko odpływu inwestorów i mieszkańców do innych obszarów miasta • Ryzyko błędnych inwestycji • Utrata konkurencyjności wobec innych części miasta • Ryzyko lokalizacji nieodpowiednich funkcji (w tym nieodpowiedniego wykorzystania przestrzeni publicznej) • Osłabienie charakteru i autentyczności obszaru wskutek niekontrolowanej komercjalizacji
ŚRÓDOWISKO			
• Bliskość Bulwarów Wiślanych	• Znaczne zanieczyszczenie powietrza spowodowane emisją zanieczyszczeń z systemów grzewczych	• Poprawa jakości powietrza dzięki modernizacji systemów grzewczych i termomodernizacji budynków • Poprawa jakości klimatu dzięki pielęgnacji istniejących i wprowadzeniu nowych elementów zieleni • Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców	• Wysokie ceny ekologicznych systemów grzewczych (prąd, gaz), zniechęcające mieszkańców do modernizacji • Ryzyko pogarszania się jakości środowiska wskutek błędnych inwestycji

²⁰ Opracowano w oparciu o *Lokalny Program Rewitalizacji Starego Miasta*, czerwiec 2008, www.rewitalizacja.krakow.pl (odczyt: 31.05.2014 r.)

GISPODARKA			
• Duży potencjał rozwojowy w zakresie kultury, turystyki i usług • Występowanie ważnych instytucji kultury • Aktywny sektor małej przedsiębiorczości • Atrakcyjna lokalizacja inwestycji	• Utrudnienia w rozwoju działalności gospodarczej spowodowane degradacją przestrzeni publicznych i dekapitalizacją zabudowy	• Wzrost konkurencyjności w skali miasta • Stworzenie sprzyjających warunków dla inwestycji i rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności sektora MŚP • Stworzenie warunków do rozwoju turystyki i pożądanym przez miasto charakterze	• Utrata konkurencyjności wobec innych obszarów miasta • Odpływ działających na obszarze przedsiębiorców w inne obszary miasta • Spadek liczby turystów wskutek utraty atrakcyjności obszaru • Ryzyko postępującego pogarszania się jakości środowiska • Odpływ mieszkańców w inne części miasta
SFERA SPOŁECZNA			
• Wysoki kapitał społeczny w postaci aktywnie działających podmiotów sektora NGO • Dobry dostęp do infrastruktury socjalnej (szkoły, przedszkola, kluby sportowe)	• Niski poziom zaufania do władz • Wysoki odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym (ok. 30%)	• Poprawa jakości życia mieszkańców • Wzmocnienie tożsamości lokalnej i identyfikacji mieszkańców z dzielnicą dzięki pozytywnym efektom procesu rewitalizacji • Zwieszenie zaufania do władz dzięki pozytywnym efektom procesu rewitalizacji	• Ryzyko odpływu mieszkańców wskutek postępującej degradacji i utrudnień życia codziennego • Rosnące rozwarstwienie społeczne • Postępująca degradacja przestrzeni publicznych i otoczenia mieszkaniowego jako potencjalnych miejsc występowania zjawisk patogennych • Brak partycypacji ze strony społeczności lokalnych (wskutek braku widocznych efektów rewitalizacji, braku zaufania do władz)